

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete

”Att tända gnistan och få den att flamma upp”

Samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier på låg- och mellanstadiet

Författare: Maria-Magdalena Adéen, Anna Folkesson

Handledare: Sara Ahlryd, Tobias Pernler
Termin: VT14

Examinator: Lars Seldén

Ämne: Biblioteks- och informationsvetenskap

Nivå: G2E

*Kurskod:*2BO01E

Svensk titel: Att tända gnistan och få den att flamma upp – Samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier på låg- och mellanstadiet

Engelsk titel: To light the spark and make it flare - Collaboration between teacher and school librarians in primary school.

Författare: Maria-Magdalena Adéen och Anna Folkesson

Handledare: Sara Ahlryd, Tobias Pernler

Färdigställt: vt 2014

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to examine the collaboration between school librarians and teachers in primary school, in order to illustrate how the two professions can work together, how they see their own roles and how they look at the other professionals' roles. We also discuss earlier studies in LIS concerning collaboration between teachers and librarians. The method of investigation is qualitative interviews with practicing school librarians and teachers, we interviewed three school librarians and three teachers from three different schools in the same county. As a basis of the discussion and analysis Andrew Abbott's theory of professions is used. The thesis shows that collaboration differs between the schools. The difference in itself depends on the schools principal views of the school library. The professions need to develop their understanding for each other's roles and competences in order to develop the best possible collaboration.

Nyckelord

Nyckelord: Skolbibliotekarie, Lärare, Samverkan, Profession, Professionalism, Yrkesroll, Kompetens

Tack

Vi vill tacka våra handledare Sara Ahlryd och Tobias Pernler för deras stöd. Vi vill också tacka våra intervjupersoner för att de gav oss en inblick i arbetsliv. Vi vill tacka våra familjer för att ni trott på oss. Maria vill även tacka sin fostermamma Eva; utan dig hade jag aldrig kommit hit.

Innehåll

1 Inledning	4
2 Bakgrund	5
3 Problemformulering och syfte	6
3.1 Syfte	7
3.1.1 Forskningsfrågor	7
3.2 Avgränsningar	7
4 Tidigare forskning	7
4.1 Samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare	8
4.2 Förberedelse för samverkan under utbildning	10
5 Teori	10
5.1 Andrew Abbots professionsteori	11
5.2 Är läraryrket respektive bibliotekarieryrket professioner?	12
6 Metod	13
6.1 Semistrukturerade intervjuer	13
6.2 Urval	14
6.3 Genomförande	14
6.3.1 Intervjuguide och intervjusituation	14
6.4 Forskningsetiska hänsynstaganden	14
6.5 Analysmetod	15
7 Resultat och analys	16
7.1 Presentation av skolorna och intervjupersonerna	16
7.1.1 Skola 1	16
7.1.2 Skola 2	17
7.1.3 Skola 3	17
7.2 Presentation och analys av empiriresultat	17
7.2.1 Roller och kompetenser	17
7.2.2 Samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier	19
7.2.3 Arbetsplatsarena och arbetsplatsassimilation	21
7.2.4 Closure	23
7.2.5 Hävdande av specialkompetens	24
7.2.6 Förberedelse för samverkan under utbildningen	25
8 Slutsats och diskussion	26
8.1 Forskningsfråga 1: Hur möjliggörs god samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare?	26
8.2 Forskningsfråga 2: Hur uppfattar lärare respektive skolbibliotekarier sina roller och kompetenser?	28

8.3 Forskningsfråga 3: Hur uppfattar de två professionerna den andra professionens roller och kompetenser? _____	28
8.4 Teoridiskussion _____	29
8.5 Metoddiskussion _____	30
9 Förslag på vidare forskning _____	31
Sammanfattning _____	I
Referenser _____	I
Bilaga A _____	I
Bilaga B _____	II

1 Inledning

Under våren 2014 producerade vi en forskningsöversikt om samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare. Valet av ämne påverkades av skolbiblioteksdebatten som pågick under 2013 och som vi intresserat följde. Skolbiblioteken har gjorts obligatoriskt i skollagen och ses som ett verktyg för att väcka elevers läslust. Ordet bibliotek definieras av Nationalencyklopedin som:

(grekiska *bibliothē'kē*, av *biblio-* och grekiska *thē'kē* 'förvaringsrum'), en på visst sätt ordnad samling av böcker, tidskrifter, handskrifter eller andra dokument som i allmänhet förvaras i för ändamålet anpassade lokaler och sköts av speciell personal; termen används även om själva lokalen.

Frågan vi ställer oss är: räcker det verkligen med en samling av medier som sköts av speciell personal för att väcka elevers läslust? I Unescorådets folk- och skolbiblioteks manifest från 2006 beskrivs skolbibliotekets uppgift som:

- Att stödja och främja utvecklingsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner.
- Att främja elevernas läslust och lusten att lära, samt lära dem att bli biblioteksanvändare.
- Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse, fantasi och glädje.
- Att ge eleverna träning att värdera och använda information, oavsett form, samt att ge dem insikt och förståelse för olika kommunikationsformer.

Skollagen säger inte att skolbiblioteket ska vara bemannat. Brigitte Kühne menar att undervisningen i informationssökning måste integreras i den övriga undervisningen för att skapa ett samband (Kühne, 1993 s.238). Vi anser att integrering är lika viktigt när det gäller att stimulera elevernas läslust, därför valde vi att studera samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier. En stor del av den tidigare forskningen inom Biblioteks- och Informationsvetenskap (B & I)¹, har visat att samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare är essentiellt för en välutvecklad skolbiblioteksverksamhet. Då vi själva har tagit del av den tidigare forskning som gjorts inom samverkan har vi noterat att forskningen innehåller luckor. Cecilia Gärden (2013, s.53) menar att det behövs bedrivs mer forskning inom området samverkan mellan bibliotekarier och pedagoger gällande elevers lärande. Vi noterade även att den tidigare forskningen i hög grad skildrade samverkan utifrån skolbibliotekariens perspektiv, medan lärarnas syn på samarbetet var mindre representerat. Därför bestämde vi oss för att utföra en studie av samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier på låg- och mellanstadiet, med förhoppningen att återge en bild av båda parter upplevelse. En annan observation vi gjorde var att ingen av de studier som behandlade samverkan använde professionsteorin för att studera ämnet. Professionsteorin behandlar yrkeslivet utifrån synen på roller och mötet mellan yrkesgrupper, vilket är vad vi har valt att undersöka.

---

¹ Tvärvetenskapligt ämne med fokus på informationshantering samt de praktiska och teoretiska ämnen som rör biblioteksverksamhet.

2 Bakgrund

Skolbiblioteksdebatten behandlade skolbibliotekets plats i skollagen. I april 2013 presenterade regeringen sin proposition till ny bibliotekslag (Regeringens proposition 2012/13:147), där skolbibliotek förts in med hänvisning till bestämmelsen om skolbibliotek i skollagen (SFS 2010:800, 36 §). Regeringen säger i sitt förslag till skollag att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur. Regeringen menar även att skolbiblioteket är ett verktyg för att tillgodose elevernas behov av material för utbildningen, och att detta är anledningen till att det ska ha en egen bestämmelse i skollagen (Regeringens proposition 2009/10:165, s.284). Bibliotekslagen nämns här för att visa läsaren vad lagen säger om skolbiblioteksverksamhet idag och hur lagen kan relateras med resultatet av vår studie.

Föregående stycke beskriver orsaken till skolbiblioteksdebatten. Nedan följer ett utdrag över vad som har tagits upp under debatten.

Anna Lundh och Louise Limberg är redaktörer för forskningsantologin *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi* som de skrev tillsammans med Mats Dolatkhan, Helena Francke, Cecilia Gärdén och Margareta Lundberg-Rodin. Antologin publicerades 2013 och diskuterar svensk skolbiblioteksforskning utifrån en historisk och samtida kontext. I samband med publiceringen av antologin skrev även författarna artikeln *Skolbiblioteken allt annat än meningslösa* där de även kritiserar Gabriel H. Sahlgrens² replik till miljöpartiets förslag om bemannade skolbibliotek. I artikeln *Alla barn ska ha rätt till ett bemannat skolbibliotek* debatterade Miljöpartiets språkrör Gustav Fridolin tillsammans med tre partimedlemmar om vikten av ett bemannat skolbibliotek. De ansåg att den nya skollagen fokuserar för mycket på medier och bestånd och att det är bibliotekarien som kan väcka intresset för läsning och stöd i sökandet efter relevant litteratur, samt att "informationsålderns värdefulla kunskap är att kunna hantera information". Vidare vill de skärpa skollagen och även lägga till att varje skola ska ha rätt till ett bibliotek med en utbildad bibliotekarie (Fridolin, 2012, 22 september).

Sahlgren menar att kravet på skolbibliotek bör strykas ur skollagen helt eftersom bemannade skolbibliotek är en onödig kostnad. Han hänvisar till en studie gjord i Indien som säger att det inte finns några bevis på skolbibliotekets effekt på elevers lärande. (Sahlgren, 2013, 1 oktober). Limberg et. al menar istället att både studier från USA och Sverige visar att det inte är biblioteket i sig själv som bidrar till elevernas lärande utan att det är kvaliteten på biblioteksverksamheten i samspelet mellan bibliotekarierna, lärare och elever och de medier och andra redskap som biblioteket erbjuder som avgör resultaten. De menar vidare att forskningen visar att skolbibliotekets betydelse för elevernas lärande i hög grad samspelar med de undervisningsmetoder och arbetssätt som tillämpas i olika skolor och klassrum (Limberg et.al, 2013, 4 oktober).

2013 kom även resultaten från PISA-undersökningen. PISA (Programme for International Students Assessment) är en internationell studie som syftar till att undersöka i vilken grad ett lands utbildningssystem bidrar till att bilda 15-åriga elever inom ämnena matematik, läsförståelse och naturvetenskap. Utbildningssystemet utvärderas genom en rad olika prov (Skolverket, 2013a s.6). I undersökningen läggs stor vikt på elevernas förmåga att sätta kunskaper i ett sammanhang. Eleverna ska kunna förstå processer, reflektera över information och lösa problem. Syftet med undersökningen är att de olika länderna ska upptäcka sina systems svaga

---

² Gabriel H. Sahlgren är forskningschef för Center for Market Reform of Education vid Institute of Economic Affairs i London.

respektive starka sidor. Genom att undersöka de observerade skillnaderna mellan länderna i undersökningen kan skolorna använda resultaten till att förbättra sin egen verksamhet (Ibid, s.6). Skolverket skriver i ett pressmeddelande på sin hemsida att resultaten från PISA-undersökningen visar att svenska 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap kommer att fortsätta att försämrans (skolverket.2013b). Vi redogör för PISA-undersökningen för att visa vilka brister den svenska skolan har och genom vår studie undersöka om samverkan bidrar till elevers utveckling gällande läsförståelse och informationskompetens. Skolbibliotekarien kan tillföra mycket när det gäller elevernas förmåga att reflektera över information genom undervisning i informationssökning. Undervisningen i informationssökning kan även öka elevernas förmåga att sätta kunskaper i ett sammanhang. Samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare blir här viktigt för att undervisningen i informationssökning måste vara kontextuell.

I artikeln *Vi behöver se pappa plocka upp en bok* skriver Sveriges nya läsambassadör Johanna Lindbäck att de nya sjunkande resultaten när det gäller svenska elevers bristande läsförståelse är en katastrof. Hon menar att det inom skolans värld behövs en helt ny syn på läsning för att komma till rätta med de sjunkande resultaten. Vidare menar hon att det finns mycket att förbättra runt skolans sätt att hantera sitt stöd vid aktiv läsning. Inom en klass finns det olika läsnivåer. För lärarna kan det vara svårt att hinna med att läsa och därför kan ett skolbibliotek med utbildad personal vara ett stöd i elevernas läsutveckling (Lindbäck, 2013, 21 april). Utifrån Lindbäcks artikel vill vi argumentera för att samverkan mellan lärare och skolbibliotekarie kan vara ett sätt att förbättra elevernas läsförståelse genom att båda professionernas kompetenser används för att öka elevernas kunskaper.

Eftersom denna studie ämnar undersöka samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier i skolverksamheten är det signifikant att även redogöra för grundskolans läroplan. Läroplanen formulerades år 2011. Skolans grundläggande värden sägs vara demokratiska, skolan har som uppgift att elever ska inhämta och utveckla kunskap och demokratiska värderingar. Skolan ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära (Skolverket, Lgr11 1). Skolan har som mål att varje elev kan:

Använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt, använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden och använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande (Skolverket, Lgr11 2.2).

Även här kan skolbiblioteksverksamheten ses som ett verktyg för att nå dessa mål genom arbetet med skön- och facklitteratur, användande av digitala hjälpmedel samt informationssökning. Inom läroplanen finns det inget direkt uttalat gällande samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare, däremot nämns det i läroplanens riktlinjer för kunskapsutveckling att all personal på skolan ska arbeta i samverkan för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande (Ibid, Lgr11 2.2).

3 Problemformulering och syfte

Skolbiblioteksdebatten visar att det finns skilda syner på hur skolbiblioteksverksamhet ska bedrivas eller om verksamheten ens behövs. Vi ämnar därför att undersöka hur praktiserande skolbibliotekarier och lärare ser på skolbiblioteksverksamhet, utifrån ett samverkansperspektiv. Vi anser det som intressant att se praktikers bild av samverkan eftersom det är de som bedriver den. Forskning inom Biblioteks- och informationsvetenskap har visat att samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare ofta

är bristfällig i praktiken. Limberg & Folkessons IDOL³-projekt visade till exempel att kommunikationen mellan skolbibliotekarier och lärare skulle kunna utvecklas, eftersom planeringen inför projekt ofta var otillräcklig. IDOL-projektet utfördes mellan åren 2001-2004, och det är därför intressant att se hur det ser ut idag, även om vår studie är betydligt mindre.

Forskningen inom skolbibliotekariens roll och samverkan med lärare behöver även bli mer omfattande, eftersom den tidigare forskningen innehåller luckor. Cecilia Gärdén skriver i forskningsantologin *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi* att det finns många områden inom skolbiblioteksforskningen som kan vara intressanta att forska vidare kring. Hon menar att ett angeläget forskningsområde är att studera skolbiblioteks betydelse för lärande utifrån bland annat elevers, pedagogers och skolledares perspektiv. Ett annat viktigt område att försöka gå på djupet med är hur samarbetet mellan pedagoger och bibliotekarier ser ut när det gäller arbetet med att sätta elevers lärande i fokus (2013 s. 53). Med grund i Gärdéns påstående bestämde vi oss för att koncentrera vår kandidatuppsats till samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare. Efter grundlig informationssökning i Linnéuniversitets databaser ERIC, LISA och LISTA samt efter sökningar i Google Scholar har vi funnit att mycket av forskningen om samverkan idag koncentreras till en av professionernas uppfattning, övervägande riktat mot skolbibliotekariens perspektiv. Undersökningen kommer därför att fokuseras mot båda professionernas perspektiv.

3.1 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier fungerar utifrån ett professionsperspektiv.

3.1.1 Forskningsfrågor

- Hur möjliggörs god samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare?
- Hur uppfattar lärare respektive skolbibliotekarier sina roller och kompetenser?
- Hur uppfattar de två professionerna den andra professionens roller och kompetenser?

3.1.2 Avgränsningar

Grunden till intervjufrågorna kommer att centreras till att gälla tre olika projekt som utförts på skolorna, dock kommer fokus ligga på samverkan medan projekten kommer att fungera som empirisk grund för intervjupersonerna. Vi vill alltså poängtera att undersökningen inte är en fallstudie, projekten används endast som inspiration för intervjupersonerna. Undersökningen kommer inte att behandla unga barns lärande och därför kommer vi inte heller att intervjua elever.

Vi har valt att avgränsa oss ytterligare genom att endast intervjua lärare och skolbibliotekarier på lågstadiet och mellanstadiet. Vi kommer inte att intervjua skolledning eller rektorer eftersom det i så fall skulle behövas fler intervjupersoner, vilket skulle leda till att empirin blev för stor för en kandidatuppsats.

4 Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras forskning som knyter an till samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare. Avsnittet kommer att användas dels för att skapa en bild av hur forskningen om samverkan hittills har sett ut, men även för att koppla vårt resultat till den tidigare forskningen.

---

³ Informationssökning, didaktik och lärande.

4.1 Samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare

Lundh och Limberg (2013) skriver i forskningsantologin *Skolbibliotekets roller i förändrande landskap: En forskningsantologi* att under de senaste åren har de svenska skolbibliotekens förutsättningar förändrats dramatiskt. Förändringarna har märkts inom politik, pedagogik och teknikutveckling. Skolbiblioteken räknas som en av tre huvudtyper av bibliotek både i den svenska och i den internationella biblioteksvärlden. Limberg och Lundh menar vidare att skolbibliotekens inflytande och uppgifter i första hand är objekt för förhandlingar på landstings-, kommun- och rektorsnivå. Inom de enskilda skolorna är skolbibliotekens kvalitet och roll beroende av förhandlingar mellan skolledning, lärare och bibliotekarier. De nämner också att med den nya lagstiftningen på plats för skolbibliotek i både skol- och bibliotekslag kan det komma att skapas mer gynnsamma villkor än vad vi har haft tidigare i historien för förhandlingar om skolbiblioteken på olika nivåer inom skolan, i kommunen och inom olika politiska områden (Limberg & Lundh 2013 s.37ff). Vi använder Limbergs och Lundhs beskrivning av förhandlingar med koppling till Andrew Abbotts professionsteori som också beskriver förhandlingar inom arbetsplatser.

Den amerikanska forskaren Patricia Montiel-Overall har utfört ett flertal studier med TLC-modellerna II och III som metod. TLC (Teacher and Librarian Collaboration Survey) modellen utvecklades av professionella inom Biblioteks- och informationsvetenskap som ett instrument för att mäta samarbetet mellan skolbibliotekarie och lärare (Montiell- Overall, 2012 s.183). Hennes studier visar att det samarbete som rekommenderas av professionella inom Biblioteks – och informationsvetenskap inte uppnås. Vikten av samarbete måste även förstås av lärarna och lärarna måste inkluderas i diskussioner om lärare och skolbibliotekaries samarbete. Skolbibliotekarier måste se till att lärare är insatta i målen för skolbiblioteket i läroplanen (Ibid, 2012). Montiell-Overalls studie är intressant för att se hur förhållandet ser ut i den svenska skolan: har lärarna en förståelse för vikten av samarbete? Är lärarna involverade i diskussionen kring samarbete?

Brigitte Kühne säger i sin avhandling *Biblioteket- skolans hjärna? - skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetet på grundskolan* att informationsundervisningen måste integreras i den övriga undervisningen för att skapa ett samband. Eleverna kommer då att förstå vikten av att kunna söka och värdera information, vilket annars skulle missas om undervisningen skedde oberoende (Kühne, 1993 s. 238). För att integrera informationssökningen i den övriga undervisningen krävs det ett bra samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier. Kühne utförde även en studie på en grundskola om samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier, vilken visade hur viktigt det är med god samverkan. I klasser där läraren hade ett gott samarbete med skolbibliotekarien fungerade skolbibliotekarien som en extra resurs, elever bad henne/honom om stöd även i frågor som inte var relaterade till biblioteket. I de klasser där samarbetet var dåligt eller obefintligt upplevdes eleverna som osäkra inför skolbibliotekarien, de förstod inte hans/hennes roll (Ibid, 1993, s.202-203). Kühnes avhandling publicerades 1993, det är därför intressant att se hur det kan se ut idag och undersöka om undervisningen i informationssökning är integrerad i den övriga undervisningen samt hur det i så fall påverkar elevernas informationskompetens.

Louise Limberg och Lena Folkesson utförde tillsammans IDOL-projektet mellan åren 2001 och 2004. Projektet gick ut på att undersöka undervisningen i informationssökning och lärande i skolan, samt de problem som uppstår i samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier (Limberg & Folkesson, 2006 s. 11). Intervjupersonerna i IDOL-projektet menade att för att elevernas självständiga projekt ska bli lyckade är det viktigt

med en systematisk organisation; det måste finnas tillräckligt med resurser och personal och de deltagande pedagogerna måste ta ansvar för sin del av arbetet så att helheten hänger samman (Ibid, s.78). Limberg & Folkesson identifierar fyra aspekter av samarbete; *samarbetets innehåll* behandlar frågan om vad lärare och skolbibliotekarier samverkar om, *samarbetets form och samarbetets organisation* handlar om i vilka sammanhang samarbete ska ske, hur det ska gå till, och när det ska ske. Den tredje aspekten tar upp vilket *syfte samarbetet har* och den sista behandlar "*synen på den andra*" dvs. hur professionerna tänker om varandra och vilka förväntningar de har på varandra. Författarna delar även upp olika typer av samarbete i tre kategorier som grundas på de ovan nämnda aspekterna:

- A. Samarbete som gränsbevarande särarbete
- B. Samarbete som gränsöverskridande samspel
- C. Samarbete som möjlighet till lärande och utveckling

(Limberg & Folkesson 2006 s.97).

Författarna ser bland annat att skolbibliotekarier inte anser att det är deras roll att stödja eleverna vid analysen av materialet de har samlat in utan att det är en lärarkompetens. Skolbibliotekarierna upplever även att lärarna förlitar sig på dem när det gäller biblioteksanvändning. Detta tolkas av Limberg och Folkesson som ett gränsdragande mellan de två professionerna. Författarna menar att ett gränsdragande gör att professionerna kan ägna sig åt det de har kompetens till, vilket kan komma i uttryck genom att läraren i god tid meddelar skolbibliotekarien om kommande projekt, skolbibliotekarien visar sin kompetens vid val av källor och uppskattas för detta. IDOL-projektet är intressant för vår studie eftersom det visade att samverkan är bristfällig i praktiken, vilket kan sägas legitimeras vårt ämnesval. Vi har även undersökt om gränsdragande mellan professionerna sker på de skolor där vi utförde vår studie. Projektet genomfördes dessutom för tio år sen, och därför är det relevant att studera hur samverkan ser ut idag.

Molinder och Rodman (2006) har i sin magisteruppsats *Skolbibliotekarier och lärare – ett udda par som borde dra jämt – en studie i samverkan på en högstadieskola* genomfört kvalitativa intervjuer med åtta lärare och en skolbibliotekarie och undersökt hur dessa uppfattar sitt samarbete på en högstadieskola. Uppsatsen syftar till att undersöka olika faktorer vid samarbete och deras frågeställningar utgår från Lena Folkessons studie om samarbete, där hon analyserar samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier utifrån tre dimensioner: *yrkesdimensionen*, *maktdimensionen* och *legitimitetsdimensionen*. Molinder och Rodman kommer i sin undersökning fram till att lärare och skolbibliotekarier inte anser att skillnaderna i utbildningen och i deras kompetenser är något som är negativt, snarare är det något som anses vara positivt genom att det tillför något till eleverna. Det intressanta i Molinder och Rodmans undersökning är att de kommer fram till att det finns skillnader i hur de båda uppfattar skolbibliotekariens roll. Lärarna anger att det saknas en brist av pedagogisk kompetens hos skolbibliotekarien medan skolbibliotekarien tror att lärarna ser henne som en av pedagogerna (Molinder & Rodman, 2006). Eftersom denna studie tittar på hur skolbibliotekarier och lärare uppfattar varandras roller är Molinder och Rodmans resultat intressant, finns det liknande uppfattningar hos våra intervjupersoner?

4.2 Förberedelse för samverkan under utbildning

I en studie av Judi Moreillon undersöks hur väl insatta nyutbildade lärare i USA var i det kommande samarbetet mellan dem och skolbibliotekarier (Moreillon, 2014 s.2). 14 lärarstudenter deltog i studien som varade i de tre år som studenterna genomförde sin utbildning. Resultatet av studien visar att träning inför samverkan under utbildningen är en bra förberedelse för kommande samverkan i studenternas blivande yrkesliv. Skolbibliotekarier och informationspecialister kan hjälpa lärarstudenterna att nå yrkets samverkansmål genom integration av samverkansövningar och erfarenhet av samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare i pågående utbildning. (Ibid, 2014s.13).

Joron Pihl beskriver i artikeln *Literacy Education and Interprofessionell Collaboration* en studie som bedrevs av forskare i Oslo. Studien ämnade att undersöka multiprofessionellt samarbete mellan lärare, skolbibliotekarier, folkbibliotekarier och forskare (Phil, 2011s.63). Internationella studier har tidigare visat att multikulturella skolor upplever svårigheter med att uppnå målet att tillhandahålla elever kvalificerad kompetens oavsett kön, social klass och etnicitet (Ibid, 2011 s.52). Två skolor, ett folkbibliotek och två utbildningsfaciliteter deltog i projektet som gick ut på att bidra till forskningsbaserad skolutveckling och att öka elevers läsförståelse i multikulturella skolor(Ibid, 2011s57ff). Projektet visade att ett multiprofessionellt samarbete ledde till utökad kvalitet i läsundervisning och institutionell utveckling, samt att när olika professioner arbetar tillsammans utvecklas deras professionella arbete. Författaren menar att om lärare och bibliotekarier lär sig att samarbeta under utbildningstiden är det sannolikt att de även kommer att samarbeta i yrkeslivet. Pihl menar vidare att ett multiprofessionellt samarbete mellan lärare och bibliotekarie kan leda till en förståelse av de båda professionernas delade mål: att tillhandahålla individer ett demokratiskt medborgarskap oavsett kön, socio-ekonomisk status och kulturell bakgrund (Ibid, 2011s.63). Både Morellions och Phils studier är intressanta eftersom de presenterar ett tillvägagångssätt för att skapa en god samverkan. Vi kommer att undersöka vad våra intervjupersoner anser om förslaget.

5 Teori

Eftersom vår undersöknings fokus kommer att ligga på samverkan mellan två olika professioner, känns det relevant att vända sig till Andrews Abbots professionsteori, eftersom han även har studerat bibliotekarieryrket utifrån sina teorier. Vi kommer inte att gå till kärnan av professionsteorin, utan snarare använda den som grund för materialinsamling, utformande av forskningsfrågor och intervjufrågor.

Under 1900-talet växte intresset för professionella och professioner inom samhällsvetenskapliga ämnen, såsom sociologi. Yrkesgrupper studeras utifrån ett antal kriterier för att särskilja professioner från andra yrkesgrupper (MacDonald, 1995). Dessa kriterier var att yrkesgruppen arbetar utifrån en stark teoretisk grund, erkänns av omvärlden som en auktoritet inom dess område, att yrkesgruppen har samhällets tillstånd att utföra sin verksamhet och slutligen att yrkesgruppen har sin egen yrkeskultur och arbetar utifrån vissa etiska regler (Sundin, 2003 s.46). Den nyare professionsforskningen som formulerades under 70-talet fokuserade på professionaliseringsprocessen (Ibid, s.47). Professionalisering innebär att en självstyrande grupp organiserar och strukturerar sig för att skydda dess intressen genom att kontrollera tillträdet till deras profession (Barbier, 2005 s.126 refererad i Chaib et al., 2011).

5.1 Andrew Abbots professionsteori

Sociologen Andrew Abbot formulerade sin professionsteori 1988 i boken *The system of professions*. Han definierar profession som: "Professions are somewhat exclusive groups of individuals applying somewhat abstract knowledge to particular cases." (Abbot, 1988 s.318). Vidare menar han att en profession grundas på en teoretisk kunskapsbas som bara kan tillhandahållas genom fackutbildning⁴ samt att den abstrakta kunskapen fungerar som legitimerande av professionellt arbete (Ibid, s.55). Han menar även att en professions uppgift alltid är behandling av mänskliga problem (Ibid, s.35). Yrkeskategorier strävar efter att räknas som professioner genom att stänga ute andra yrkesgrupper och på så sätt att skaffa ett monopol på en specialkompetens. Detta kallas inom professionsteorin för *closure* (Carlsson & Norden, 2004). Bibliotekariekåren ägnar sig åt *closure* – bibliotekariens och informationsspecialistens specialkompetens anses vara att tillhandahålla individer relevant information (Ibid). Yrkesgruppen försöker alltså skaffa ett monopol på informationskompetens, stänga ute andra yrkesgrupper och på så sätt uppnå professionsstatus (Ibid). När Abbot studerar olika yrkesgrupper tittar han på vilka kvalifikationer gruppen har, hur yrkeskategorins auktoritet ser ut samt hur yrkeskategorin samspelar med andra yrkesgrupper. Abbot undersökte bibliotekarieyrket som en informationsprofession. Inom en informationsprofession kan det professionella arbetet delas upp i tre delar:

Diagnostisering. Identifiera och klassificera kundens problem och komma med förslag på möjliga lösningar på problemet.

Inferens. Om problemet inte kan klassificeras, resonerar man med hjälp av den professionella kunskapsbasen logiskt kring problemet.

Behandling. Man behandlar problemet i syfte att lösa det.

(Abbott, 1988 s.40ff)

Abbot menar vidare att yrkesgrupper arbetar för att behålla sin status som profession på tre olika arenor; *den offentliga arenan*, *den juridiska arenan* samt *arbetsplatsarenan*. Att arbeta för att behålla sin professionsstatus benämner Abbott som "*The claim of jurisdiction*". På svenska skulle man kunna översätta detta till "anspråk på makt". (Ibid, s.59ff). Eftersom denna studie behandlar samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare kommer endast arbetsplatsarenan diskuteras vidare. Olof Sundin beskriver i sin artikel *Informationsstrategier och yrkesidentiteter – en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Abbots arbetsplatsarena. Inom arbetsplatsarenan handlar det om hur de olika professionerna har olika intressen om hur arbetet ska utföras och vem som ska utföra arbetet. De vill även forma detta utifrån sin professions intressen och därför sker det hela tiden förhandlingar på arbetsplatsen. På arbetsplatsen är det praktikerna som upprätthåller professionens monopol genom att kontrollera mötet med andra professioner (Sundin, 2006 s.50). Enligt Abbott handlar alltid professionernas anspråk på makt om uppgifter och detta sker inom alla arenor. Inom arbetsplatsarenan handlar anspråket om kontroll över vissa arbetsuppgifter. Abbott menar vidare att det vanligtvis sker lite debatt om uppgifternas typ och om vem som ska utföra dem (Abbott, 1988 s.61). Abbott beskriver två typer av organisationer som professionella kan arbeta i. Dels de organisationer som är direkt ämnade för det professionella arbetet samt de organisationer där andra professioner utför sitt arbete

---

⁴ Utbildning som tillhandahålls genom teoretisk kunskap.

(Ibid, s.80). Skola och bibliotek kan definieras som båda typerna av dessa organisationer.

Abbott menar att det inom organisationer sker en sammansmältning mellan professionens egna riktlinjer och organisationens riktlinjer, professionerna måste då ta på sig andra uppgifter och avsäga sig andra. Abbot betecknar sammansmältningen mellan professionerna som ”arbetsplatsassimilation”, vilket innebär att kunskap sprids inom organisationen och överförs mellan dem som arbetar inom organisationen. (Ibid, s.65).

Abbott tar även upp hierarkin mellan professioner, dvs. att det finns professioner och subprofessioner inom organisationer där professionerna har högsta auktoritet. Inom organisationer backas professionernas anspråk upp av organisationens regler men deras auktoritet måste även accepteras av allmänheten. (Ibid, s.71). Inom organisationer med hierarki mellan professioner kan konflikter uppstå, i allmänhet när en av professionerna upplever att den måste ha ett stöd för sina handlingar av den ”övre” professionen och att den ”övre” professionen kan använda det som ett anspråk (Ibid, s.74). Starka professioner är även välorganiserade och allmänheten har en uppfattning om att det endast är de som kan utföra vissa arbetsuppgifter.

5.2 Är läraryrket respektive bibliotekaryrket professioner?

Abbott studerande bibliotekaryrket utifrån sin professionsteori och kom fram till att bibliotekaryrket skulle betraktas som en semiprofession, han menade att en profession inte kan ha monopol på ett så stort begrepp som information (Abbott 1988, s.221). Frågan om bibliotekaryrket ska ses som en profession eller en semiprofession har även behandlats inom Biblioteks- och informationsvetenskap. Biblioteksforskaren Russel Bowden anser att bibliotekaryrket är en profession, och att anledningen till att det inte betraktas som en profession är att praktikerna själva inte ser sig som en profession. Han menar vidare att erkända professioner ser sig själv som professioner (Bowden, 1994 s.28).

I magisteruppsatsen *Bibliotekarie på 2000-talet – en studie av bibliotekariens yrkesroll och professionalism* diskuterar Annette Carlsson och Sofia Norden kort detta problem. Uppfyllandet av kriterier används inom professionsforskningen för att bestämma om ett yrke ska ses som en profession eller en semiprofession (Carlsson & Norden,2004). Yrken som inte når upp till professionstatus betecknas som semiprofessionella. Bibliotekaryrket har av Abbott definierats som en semiprofession eftersom det inte vilar på någon speciell kunskapsbas (Abbott, 1988 s.221). Även läraryrket betecknas som semiprofessionellt. I boken *professions and Patriarchy* skriver Anne Witz om begreppet semiprofession utifrån Etzionis tankar. Han menar att könet är en integrerad del av själva definitionen av semiprofessionellt och att det går att urskilja två särdrag ur begreppet. Semiprofessionella yrken är yrken som befinner sig inom en byråkratisk organisation och denna organisation är dominerad av kvinnor (Etzionis, 1969 refererad i Witz, 1992). Anne Witz menar att man kort kan sammanfatta anledningen till att semiprofessioner inte är professioner; för att kvinnor inte är män (Witz, 1992 s.60). Vi tror därför med grund i dessa påståenden att anledningen till att varken lärare eller bibliotekaryrket anses vara professioner kan bero på att yrkena är kvinnodominerade.

Vi har i denna uppsats valt att benämna både lärare och bibliotekarier som professioner med grund i Bowdens argument att både bibliotekariekåren och lärarkåren själva måste erkänna sig som professioner för att bli betraktade av samhället som professioner. Vi anser även att de båda yrkesgrupperna uppfyller professionsteorin olika kriterier. Nedan kommer vi även diskutera kriterierna samt ge argument för vårt påstående.

- *Stark teoretisk grund/ Vetenskaplig kunskap:* Yrkesgrupperna vilar på en stark teoretisk grund. Läraryrket gällande pedagogik samt de ämnen som studenterna väljer att undervisa i. Bibliotekarieryrket har en teoretisk grund gällande kunskapsorganisation, informationsförmedling och i vissa utbildningar även pedagogik.
- *Samhällets godkännande:* Samhället godkänner skola och bibliotek som förmedlare av information och kunskap, skolan och skolbiblioteket som en del av den. Båda godkänns även som en form av uppfostringsinstitution.
- *Egen yrkeskultur:* Både läraryrket och bibliotekarieryrket har en egen yrkeskultur med en egen diskurs.
- *Etisk kod:* De två yrkeskategorierna har etiska riktlinjer att följa. Lärarnas etiska kod säger att *skolan är till för eleverna*. Några av läraryrkets etiska riktlinjer lyder som följer: inte diskriminera någon med avseende på kön, sexuell identitet, etnisk, politisk och religiös tillhörighet eller social och kulturell bakgrund, inte heller på grund av förmåga eller prestation, vara varsam med information om eleverna och inte vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa, samt att respektera såväl kollegors som andra yrkesgruppers kompetens, skyldigheter och ansvar i skolvardagen (Hartman & Irisdotter, Aldemyr, 2009). Bibliotekarieryrkets etiska kod säger att *biblioteket är till för användarna*. I Daniel Björklunds och Magnus Darheds magisteruppsats *Biblioteket är till för användarna – en studie av folkbibliotekariers syn på bibliotekarieryrket* radat författarna upp DIK:s etiska riktlinjer. Dessa lyder: Eftersträva att uppnå kvalitet i varje enskilt fall, behandla alla informationssökare med omdöme och respekt, skydda den enskildes rätt till sekretess. I intervjusituationen precisera frågan så långt möjligt med bibehållande av respekt för frågeställarens integritet, visa respekt mot kollegor samt ha en gemensam policy gentemot besökarna.
- *Samhällsnytta och offentligt erkännande:* Lärares och bibliotekariers samhällsnytta kan betraktas som erkänd av allmänheten. Dock har de inte uppnått offentligt erkännande, men som vi tidigare argumenterade måste även yrkesgrupperna själva erkänna sig som professioner.
- *Lång teoretisk utbildning:* Både lärarutbildningen och bibliotekarieutbildning är tre år eller längre.

6 Metod

Nedan presenteras hur vi har samlat in empirin för studien.

6.1 Semistrukturerade intervjuer

Datinsamling skedde genom kvalitativa intervjuer. Vi träffade intervjupersonerna på en plats som de själva valt ut. Vi valde att träffa intervjupersonerna för att intervjun skulle utvecklas mer som ett samtal så att vi kunde förvänta oss att finna detaljrik data.

Intervjupersoner tenderar även att ge rikare och djupare svar vid intervjuer (Jmf Denscombe, 2009 s. 28). Intervjuerna var semistrukturerat upplagda. En semistrukturerad intervju innebär att intervjuaren inför intervjutillfället har förberett färdiga ämnesområden och frågeställningar, men är beredd på att kunna vara flexibel gällande i vilken ordning ämnena behandlas. Detta för att intervjuperson ska kunna tala mer utförligt om ämnena som behandlas, samt utveckla sina idéer mer än vad han/hon skulle kunna göra under en strukturerad intervju (Ibid, 2009 s.234). Under de faktiska intervjuerna ledde en av oss samtalet och ställde frågor, medan den andra höll uppsikt över inspelningen, antecknade och deltog i samtalet genom att ställa frågor om den

andra missat något. I en intervjusituation kan (enligt vår uppfattning) intervjupersonen känna sig sårbar om det är två som intervjuar samtidigt, därför bestämde vi att en av oss skulle befinna sig i bakgrunden.

6.2 Urval

Vid urval av skolor valde vi en skola som kan betraktas som multikulturell samt två som inte kan betraktas som multikulturella, detta för att bredda vår empiri. Val av skolbibliotekarier skedde naturligt efter valet av skola, eftersom det idag ofta arbetar en till tre skolbibliotekarier på varje skola beroende på dess storlek. Urvalet av lärare skedde genom att de valda skolbibliotekarierna tog kontakt med lärare de hade arbetat tillsammans med under projekt och sedan vidarebefordrade kontaktuppgifterna till oss. Vi arbetade alltså med ett snöbollsurval.⁵ Fördelar med att använda sig utav ett snöbollsurval är att antalet intervjupersoner växer relativt snabbt, samt att man som intervjuare kan skapa en mer personlig relation till intervjupersonerna eftersom intervjupersonen (i vårt fall) blivit rekommenderad av en kollega, vilket ökar intervjupersons förtrolighet till intervjuaren (Ibid, 2009 s.38). Snöbollsurval passade vår studie eftersom de intervjuade lärarna och skolbibliotekarier från en skola är knutna till samma verksamhet och projekt.

6.3 Genomförande

I följande avsnitt presenteras det praktiska genomförandet av intervjuer.

6.3.1 Intervjuguide och intervjusituation

Intervjuguiden utformades semistrukturerat. Intervjuguiden delades upp i fyra teman; *Roller, Samverkan, Professionstatus* och *Utveckling av styrdokument*.

Vi genomförde intervjuerna under april och maj månad⁶. Intervjuerna spelades in efter godkännande av intervjupersonerna, alla intervjupersoner informerades om konfidentialitet och vad materialet skulle användas till. Under varje intervjutillfälle utgick vi ifrån intervjuguiden, men under vägen formulerades frågor om och nya frågor lades till. Efter första intervjun som vi valde att betrakta som en pilotintervju lades flera frågor till som hade uppkommit som följdfrågor under intervjun och som vi ansåg vara viktiga att ställa även under kommande intervjuer. De fyra första intervjuerna utfördes på respektive skolbibliotek, under det tredje intervjutillfället intervjuade vi skolbibliotekarien först i skolbiblioteket och sedan kom läraren och vi utförde även dennes intervju där. Det sista intervjutillfället där vi intervjuade två lärare samtidigt skedde i skolans konferensrum. Intervjuerna med skolbibliotekarierna tog mellan 30 och 40 minuter, intervjuerna med lärarna tog mellan 23 och 33 minuter.

Vi kom efter intervjuerna även överens med intervjupersonerna om att vi kunde be om kompletteringar via mail, samt att de kunde höra av sig till oss om de ville lägga till någonting.

6.4 Forskningsetiska hänsynstaganden

Inför varje intervju upplystes intervjupersonen om att det som sägs under intervjun kommer att användas till en kandidatuppsats och därför kommer publiceras i databasen DiVa (Digitala vetenskapliga arkivet). Vi informerade även om att publicering i andra databaser är möjlig. Vi bad om tillåtelse att få spela in det som sades, så att vi i ett senare skede kunde transkribera hela intervjun för att lättare kunna bearbeta data. Intervjuerna kommer hållas konfidentiella, vilket innebär att enbart vi har tillgång till de

---

⁵ Urvalet bestäms genom att en respondent hänvisar till nästa respondent (Esaiasson et al. 2012, s. 189).

⁶ Se Källförteckning.

personliga uppgifterna som rör intervjupersonerna. Även skolornas namn har anonymiserats, och benämns endast som Skola 1, 2 och 3. I just vår studie är det viktigt att det som sägs hålls konfidentiellt eftersom vi undersöker två professioners syn på deras samverkan. Flera av intervjupersonerna arbetar tillsammans och det kan därför uppstå konflikter mellan kollegorna om de skulle kunna spåra vem som har sagt vad under intervjuerna. Det skulle kunna bli så att två kollegor inte har samma uppfattningar om varandras roller under samverkan, och konflikter kan uppstå. Denna risk är även anledningen till att vi har valt att inte fokusera på projekten i sig, utan endast använda dem som empirisk grund till intervjuerna - för att stärka våra intervjupersoners konfidentialitet. Som tidigare nämnt intervjuades två av lärarna samtidigt, vilket kan påverka konfidentialiteten. Dock var det lärarnas förslag att de skulle intervjuas samtidigt.

I uppsatsen kommer vi även att använda autentiska namn till våra intervjupersoner för att stärka deras anonymitet. Lärarnas namn kommer börja på L; *Lisa, Louise* och *Linus* och skolbibliotekariernas namn kommer börja på S; *Stefan, Sanna* och *Solveig*. Detta för att det ska bli enklare för läsaren att följa med i texten utan att behöva kolla upp om respektive intervjuperson arbetar som skolbibliotekarie eller lärare.

6.5 Analysmetod

Vår analys kan sägas ha börjat innan genomförandet av våra intervjuer. Vi formulerade intervjuguiden utifrån fyra olika teman; *Roller, Samverkan, Professionsstatus* och *Utveckling av styrdokument*. De fyra teman formulerades utifrån vad vi ville ha reda på om samverkan mellan de två professionerna. Under temat *Roller* ställde vi frågor om hur intervjupersonerna uppfattade de egna rollerna och den andres roller, samt om de ansåg att det fanns skillnader mellan rollerna och hur detta framkommer i arbetet. Intervjufrågor under temat *Samverkan* fokuserades till beskrivningen av samverkan på arbetsplatsen samt professionernas upplevelse av samverkan. Temat *Professionsstatus* tog upp vad professionerna ansåg deras specialkompetens vara och vad de ansåg den andre hade för specialkompetens. Vi undersökte även om professionerna ansåg att den andre professionen hade kunskap om deras specialkompetens, samt om de upplevde att de behövde hävda sin specialkompetens inför kollegor och överordnade. Under det sista temat, *Utveckling av styrdokument* frågade vi intervjupersonerna hur de deltar i planering av verksamhetsplaner.

För att analysera vårt intervjuresultat använde vi oss av Steinar Kvale och Svend Brinkmanns metod för analys av kvalitativa intervjuer (jmf Kvale & Brinkmann, 2009 s.211 ff). Efter intervjuerna bröt vi ner data genom meningskoncentrering av intervjupersonernas svar. Meningskoncentrering innebär att man omformulerar intervjupersonernas svar till kortare formuleringar (Kvale & Brinkmann, 2009 s.221). Under kategoriseringen fann vi nya teman utöver de i intervjuguiden och la till dem i vår analys. Vi konstaterade även att vi behövde föra in professionsteorin i analysen för att skapa en koppling till teorin. Därför formulerades fyra nya teman utifrån Abbots professionsteori: *Arbetsplatsarenan, Arbetsplatsassimilation, Closure* och *Hävdande av specialkompetens*. *Arbetsplatsarenan* tar upp professionernas olika intressen om hur arbetet ska utföras på arbetsplatsen. Professionerna vill forma arbetet efter deras professions intressen, vilket leder till förhandlingar mellan professionerna inom arbetsplatsen (Sundin, 2006 s.50). *Arbetsplatsassimilation* beskriver hur kunskap sprids mellan professioner inom en organisation samt hur det sker en sammansmältning mellan professionens riktlinjer och organisationens riktlinjer. Vi valde att sammanföra *Arbetsplatsarenan* och *Arbetsplatsassimilation* till ett tema eftersom vi i vårt resultat kunde se att de förhandlingar som skedde på arbetsplatsen ofta var en form av

arbetsplatsassimilation. Eftersom skolbibliotekarierna tog på sig lärarroller och att en del lärare arbetade som bibliotekspedagoger. I resultatet beskriver vi åtskillnad och sammansmältning mellan skolbibliotekariers och lärares roller. Abbots begrepp *Closure* beskriver hur yrkesgrupper strävar efter att nå professionsstatus genom att stänga ute andra yrkesgrupper från verksamheten (Carlsson och Norden, 2004). I vårt resultat kan man tydligt se att både skolbibliotekarier och lärare ägnar sig åt en form av closure. Vissa lärare är svårare att samarbeta med, och en del skolbibliotekarier stänger ute lärare från skolbiblioteksverksamheten. Temat *Hävdande av specialkompetens* är en uppdaterad version av temat *Professionsstatus* där resultatet även är kopplat till professionsteorin. Abbott menar att professioner innehar en specialkompetens som endast de kan utföra, samt att professioner använder denna specialkompetens för att stänga ute andra yrkesgrupper från verksamheten och på så sätt uppnå professionstatus (Abbott, 1988). Vi frågade våra intervjupersoner om de upplevde ett behov av att hävda sin specialkompetens för kollegor och överordnande. Under analysen av resultatet jämförde vi de olika professionernas uppfattningar av temat. Temat *Förberedelse för samverkan under utbildningen*, uppkom genom att forskare inom Biblioteks- och informationsvetenskap har menat att lärar- och biblioteksstudenter bör förberedas för samverkan under utbildningen (Morellion, 2014; Phil, 2011). Vi ville i vår studie undersöka vad praktiserande lärare och skolbibliotekarier ansåg om förslaget.

Resultatet av tematiseringen användes för att finna mönster och variationer mellan de två professionernas upplevelse av samverkan, för att på så sätt enklare kunna undersöka hur samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare ser ut. Vid analys av resultat tittade vi i första hand på de olika skolbibliotekariernas uppfattningar om samverkan, sedan lärarnas uppfattningar och i sista hand hur uppfattningen om samverkan skiljer sig mellan de två professionerna. Vid analys av resultat tittade vi även efter koppling mellan våra intervjupersoners upplevelser och de fyra teman vi formulerade utifrån professionsteorin.

Vår analys koncentrerades till meningen, vi la vårt fokus på mindre delar av intervjuresultatet som knöt an till det vi ville ta reda på med studien. Vi ”läste mellan raderna” för att finna strukturer och relationer som inte direkt syntes i den skrivna texten (jmf Kvale & Brinkmann, 2009,s.223).

7 Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras först skolorna och intervjupersonerna. Efter det presenteras resultatet och analysen av empirin genom tematisering. Teman har bestäms utifrån professionsteorin och undersökningens frågeställningar, samt utifrån återkommande ämnen under våra intervjuer.

7.1 Presentation av skolorna och intervjupersonerna

7.1.1 Skola 1

Skola 1 är en F-6 skola med cirka 300 elever uppdelade på 14 klasser. I arbetsplanen för skolans bibliotek (2013-13-16) beskrivs skolbiblioteket som “en av många resurser inom skolan som är en viktig del i elevernas lärande”. Arbetsplanen använder de tidigare nämnda uppgifterna sammanställda av Unescorådets skolbiblioteksmanifest för formulerande av skolbibliotekets arbetsplan (se s.5) Genomgripande för alla årskurser arbetas det med läsglädjen. Flera aktiviteter genomförs kontinuerligt för att väcka, stimulera och utveckla elevernas läsglädje. I årskurserna F-1 arbetas det med att göra eleverna biblioteksvana, samt att väcka och stimulera deras lust att läsa. I årskurserna 2-3 får eleverna lära sig att låna själva. Under det tredje läsåret berättar skolbibliotekarien

om olika samlingar och vikten av att organisera information, eleverna får även sitt första egna inlogg till skolans datorer och de får lära sig att skicka e-post, bifoga filer mm.

I årskurserna 4-6 fortsätter arbetet med att göra eleverna mer säkra i användningen av bibliotekskatalogen och arbetet med informationssökning börjar, eleverna arbetar med informationssökning i olika medier och i samband med detta arbetas det även med upphovsrätt och källkritik. Samverkan med lärarna beskrivs som ett projekt som genomförs i femte klass där lärarna i svenska tillsammans med skolbibliotekarien arbetar med olika genrer. Eleverna skriver en uppsats om varsin författare, arbetet med informationssökning och källkritik genomsyrar hela projektarbetet.

Från skola 1 har vi intervjuat skolbibliotekarie Solveig, som även har 12 % procent av sin tjänst som resurs i två ettor.

7.1.2 Skola 2

Skola 2 är en F-6 skola med cirka 280 elever uppdelade i 16 klasser varav 3 av dessa är internationella klasser. De internationella klasserna är till för de elever som är nyanlända till Sverige och därför behöver stöd i att komma igång med det svenska språket. Skola 2 skiljer från de två andra skolorna som vi undersöker i vår uppsats i den bemärkelsen att på skolan har 98 % av eleverna minst en förälder med utländsk bakgrund. På skolbiblioteket arbetar det 3 fackutbildade bibliotekarier och de sitter alla med i något av skolans arbetslag. Genom sina arbetslag har bibliotekarierna blivit tilldelade ansvar att bedriva verksamhet riktad mot vissa årkurser, skolbibliotekarien träffar dessa klasser cirka 40 minuter i veckan. Från skola 2 har vi intervjuat skolbibliotekarie Sanna som är ansvarig för skolbiblioteksverksamheten riktad mot årskurserna 2 och 4 och klasslärarna Linus och Louise i årkurs 4. Linus undervisar i svenska och Louise undervisar i naturkunskap.

7.1.3 Skola 3

Skola 3 är en kommunal F-9 skola med estetisk profil som innebär att verksamheten inte enbart utgår från de nationella och lokala styrdokumentens mål utan även utgår från de estetiska läroprocesserna. Skolans arbetssätt är tematiskt, varje år har skolan ett specifikt tema som det arbetas efter under hela året. Alla ämnen knyts an till temat, och både pedagoger och skolbibliotekarie arbetar efter temat. Pedagoger och skolbibliotekarie arbetar även tillsammans kring eleverna och måluppfyllelse.

Från skola 3 har vi intervjuat skolbibliotekarie Stefan och hans lärarkollega Lisa som är mentor/klasslärare i årskurs 5 och fyra, undervisar i svenska och samhällskunskap samt bedriver undervisning i naturkunskap i årkurs 2.

7.2 Presentation och analys av empiriresultat

I följande avsnitt presenteras resultatet av intervjuerna. Resultatet är uppdelat efter teman. Utifrån varje tema beskrivs intervjupersonernas uppfattning av ämnet som sedan analyseras utifrån tidigare forskning och teori.

7.2.1 Roller och kompetenser

Vi bad varje profession beskriva sina roller och kompetenser för oss, samt beskriva hur de uppfattar den andra professionens kompetenser och roller.

Resultatredovisning

Skolbibliotekarierna är överens om att läsförståelse och informationskompetens är deras specialkompetens, däremot är de inte överens om vilken av dessa som är den viktigaste. Solveig anser att läsförståelse är hennes huvudkompetens medan Stefan och Sanna

menar att informationskompetensen är deras viktigaste kompetens. Stefan är även osäker på om läsförståelse verkligen är en av hans specialkompetens:

(...) Funderat och pratat rätt mycket och diskuterat kring det här så har jag förstått att läsförståelse också är informationskompetens, det är förmågan att tillgodogöra sig information, för att kunna göra det måste du ha lässtrategierna på plats, du måste ha den här läsförmågan, du måste ha förmågan att tolka olika texter om det så är facklitteratur skönlitteratur eller lyrik. Och med det perspektivet förstod jag att läsförståelse är min kompetens.

Bilden av rollerna ser nästan likadan ut hos bibliotekarierna; att utveckla läsförståelse och läslust hos eleverna och att hitta rätt bok till rätt elev. Stefan menar att hans främsta roll är att arbeta gentemot de av skolplanens mål som knyter an till läsning och informationskompetens. Solveig anser att måluppfyllelse faller på lärarna. Sanna beskriver tre olika roller; ledare, lärare och omvärldsombesvakare⁷.

De tre lärarna beskriver sina roller i stort sätt på samma sätt: att vara ett stöd för eleverna, att ge dem redskap för att själva hitta vägen till sina förmågor och kunskaper, samt att se till att eleverna når sina mål. Pedagogik och didaktik är deras specialkompetenser.

De två professionerna har inte samma insikt i den andres roller och specialkompetenser som de har i sin egen, dock har de en viss förståelse för den andres roll. Louise och Linus nämner informationskompetens som en av skolbibliotekariernas roller, men anser det vara svårt att definiera kompetenser eftersom arbetet är så integrerat på deras skola.

Lisa är tveksam när hon ska beskriva skolbibliotekariens roll; ”Jag tycker att det är väldigt positivt om skolbibliotekarien är en del av det pedagogiska arbetet och är delaktig i undervisningarna, att det är ett givande och tagande elever, pedagoger och emellan bibliotekarier.” Skolbibliotekarierna anser att lärarnas roll är att fungera som ett stöd för eleverna, se till att de får de kunskaper de behöver genom ett stimulerande arbetssätt.

Analys

Att skolbibliotekarierna är oense om vilken som är deras viktigaste specialkompetens kan bero på hur skolbiblioteksverksamheten ser ut. Fokuserar skolbibliotekarien sitt arbete mot läsförståelse är det naturligt att han eller hon anser detta vara hans/hennes specialkompetens. Skolbibliotekariernas uppfattningar om deras roller och kompetenser flyter samman. Att utveckla elevernas informationskompetens och läsförståelse anses både vara deras roller och specialkompetens. Lärarna har en välavgränsad uppfattning om deras roller och kompetenser. Deras kompetenser är pedagogik och didaktik, att ge eleverna verktyg för att nå skolans mål är deras roll. Utifrån ett professionsperspektiv kan lärarnas klara åtskillnad och skolbibliotekariernas oklara förklaras med att bibliotekarieyrket saknar en klar professionsbildning. Som Abbott menar kan ingen yrkesgrupp ha monopol på fenomenet information (Abbott 1988, s.221), informationskompetens har definieras som bibliotekarieyrkets specialkompetens. Bibliotekarien anses heller inte av allmänheten vara den enda yrkesutförare som kan utföra vissa typer av arbetsuppgifter. Läraren däremot, anses av allmänheten vara den enda som har behörighet att utbilda.

Anledningen till den skilda uppfattningen om måluppfyllelse kan bero på att samverkan inte är lika integrerad i verksamheten på Skola 1 som den är på Skola 2 och 3. Om

---

⁷ Intervjupersonens egen beskrivning. Vår tolkning är att Sanna är uppdaterad inom litteratur samt teknik med koppling till skolverksamhet.

samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier är ett obligatoriskt moment och betraktas som ett verktyg för måluppfyllelse kan varje profession skapa en uppfattning om sin roll för måluppfyllelsen. Patricia Montiell- Overall menar att skolbibliotekarier måste se till att lärare är insatta i målen för skolbiblioteket i läroplanen (Montiell-Overall, 2012).

Båda professionerna har svårt för att definiera den andre professionens roller och kompetenser. Detta är förstäeligt eftersom man har mer insikt i den egna professionens roller och kompetenser. Lärarna har svårare att definiera skolbibliotekariens roller än vad skolbibliotekarierna har att definiera deras roller, vilket kan bero på att läraren är den dominerande professionen inom skolan. Professionsteorin säger att en stark profession accepteras av allmänheten som den enda som kan utföra sin kompetens (Abbott, 1988 s. 71). Bibliotekarieyrket betraktas därför inte som en stark profession. Molinder och Rodman säger att lärarna ansåg att skolbibliotekarierna brister i sin pedagogiska kompetens medan skolbibliotekarierna trodde att lärarna såg dem som pedagoger (Molinder & Rodman, 2006). Detta har inte kunnat utläsas i vårt resultat, däremot anser lärarna att skolbibliotekarierna ska vara en del av den pedagogiska verksamheten, och en av våra skolbibliotekarier fick beröm för sin didaktik av sina lärarkollegor.

7.2.2 Samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier

Vi bad varje profession berätta hur samverkan ser ut på deras arbetsplats.

Resultatredovisning

Samverkan fungerar olika på de tre skolorna. På skola 1 sker samverkan sporadiskt och informellt, på skola 2 är all skolbiblioteksverksamhet kopplad till lärarnas verksamhet, skola 3 har ett ämnesövergripande arbetssätt (se s.17), vilket innebär att skolbibliotekarien förväntas samarbeta med lärarna. På skola 2 och 3 planerar lärare och skolbibliotekarier samverkan tillsammans. Solveig upplever att samverkan fungerar bra trots att den är informell, hon menar att man inte har tid att ”sitta och boka in tid jämnt och ständigt”.

Stefan och Lisa anser att samverkan fungerar väldigt bra eftersom skolan har just ett ämnesövergripande arbetssätt, det blir lättare att komma in som skolbibliotekarie och andra kompetenser blir synliga och samverkar i klassrummet. Lisa tror att samverkan gör att eleverna knyter an till skolbibliotekarierna på ett annat sätt; ”Jag tänker så här att relationen med skolbibliotekarien blir närmare också vilket jag tror gör att eleverna söker sig mer hit spontant själva och ber om hjälp, råd och tips”. Louise och Linus från skola 2 anser att samverkan är ännu viktigare på deras skola eftersom skolan är multikulturell och att en del av eleverna eller deras föräldrar kommer från länder där läsning inte prioriteras. Linus menar att; ” man läser på sina modersmål också så bara om man läser så spelar det ingen roll på vilket språk man läser på.”

Båda professionerna ser nyttan med samverkan, men de har olika uppfattningar om den. Skolbibliotekarierna menar bl.a. att samverkan hjälper dem att göra ett ännu bättre jobb, se till att eleverna får ut så mycket som möjligt av biblioteket samt att samverkan bidrar till utveckling hos elevernas läsförståelse och informationskompetens. Sanna anger att hon är osäker på om elevernas utveckling beror på att de är hon som har kommit in med sin specialkompetens och bidragit med något, eller om det helt enkelt bara beror på att det har kommit in fler personer i klassrummet och att det hade kvittat vem det var. Stefan säger följande om vikten med samverkan:

Personligen tycker jag att om man jobbar som skolbibliotekarie och gör det lite till sin egen ö kan det vara jättegivande, men jag inte säker på att det är skolbibliotekariens

uppdrag, är det så att man jobbar med saker som står i läroplanen det ska vi göra för vi är anställda av skolan, och vi måste jobba mot skolans mål. Om vi gör det utan att berätta om det för läraren som är den som bedömer och avgör vad eleverna har för kunskaper, det blir inte bra (...) samverkan är så essentiell, utan samverkan är det svårt att tala om en välutvecklad skolbiblioteksverksamhet, det mer en folkbiblioteksverksamhet på skolans bekostnad.

Även Sanna tar upp det här: ”Jag måste ju samverka med lärare för att veta vad jag ska göra, för annars kommer jag ju att skapa mig helt egna mål och planer som inte alls är förankrat i skolans verksamhet.”

Stefans lärarkollega Lisa ser andra fördelar med samverkan:

Att det blir en ny samtalspartner, i klassrummet, lite, som inte alltid är där, vilket jag tror är betydande för hur samtalet, klassrumssamtalet, utspelas (...) Jag tänker så här relationen med skolbibliotekarien blir ju närmare också, jag tror att eleverna på ett annat sätt söker sig hit mer spontant själva å ber om hjälp å råd å tips.

Professionerna är överens om att det största hinder för samverkan är brist på tid, vilket beror på att bibliotekarierna ofta arbetar halvtid och delar sin tjänst på en annan skola.

Analys

Linus och Louises påstående om att samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier är ännu viktigare på en multikulturell skola finns det belägg för i forskningen. Phils undersökning visade att multiprofessionellt samarbete inom en multikulturells skolas verksamhet ledde till utökad kvalitet i läsundervisningen (Phil, 2011). Sanna är som tidigare nämnt osäker på att det verkligen är hennes kompetens som har lett till elevernas utveckling eller om det bara beror på att det har kommit in fler personer i klassrummet. Utvecklingen beror antagligen på att fler vuxna i klassrummet har ökat den enskilda tiden för varje elev. Stefans åsikt om att samverkan är så pass essentiell att det knappt går att tala om en utvecklad skolbiblioteksverksamhet utan den, finns det underlag för inte bara i vår studies resultat, utan även i den tidigare forskningen. Birgitte Kühnes studie visade att i de klasser där skolbibliotekarien fungerade som en extra resurs upplevdes eleverna som mer trygga med skolbibliotekarien än i de klasser där samverkan var dålig eller obefintlig, vilket även stämmer överens med Lisas åsikt om samverkan. Kühnes studie visade även att undervisning i informationssökning måste integreras i den övriga undervisningen för att skapa ett samband, vilket den görs både på skola 2 och 3. (Kühne, 1993 s.238). Enligt Montiell- Overall är det viktigt att lärare förstår vikten av samarbete och att de är involverade i planeringen av samverkan (Montiell – Overall, 2012). På skola 2 och 3 förstås vikten av samverkan av både lärare och skolbibliotekarier och professionerna planerar samverkan tillsammans. På skola 1 upplevs det av skolbibliotekarien som svårare att skapa samverkan med de lärare som är ointresserade. Detta kan dels kopplas till Abbotts begrepp *arbetsassimilation*, samt till att samverkan är obligatorisk på skola 2 och 3. Arbetsplatsassimilation innebär att kunskap sprids mellan yrkesgrupper inom en organisation (Abbott, 1988 s.65). Kunskapspridning mellan lärare och skolbibliotekarier ökas när samverkan är obligatorisk.

Om man kollar på de tre skolorna utifrån Limberg och Folkessons tre kategorier, kan man konstatera att ingen av skolorna ligger på kategori A: *Samarbete som gränsbevarande särarbete*. Skola 1 placerar vi under kategori B: *Samarbete som gränsöverskridande samspel* och Skola 2 och 3 placerar vi under kategori C: *Samarbete som möjlighet till lärarande och utveckling* (se s.15). Ingen av skolorna arbetar för att behålla gränserna mellan professionerna, men eftersom samarbetet är informellt på

skola 1 blir det svårt att i förväg konkret kan planera hur en verksamhet ska utveckla eleverna.

7.2.3 Arbetsplatsarena och arbetsplatsassimilation

I detta tema kommer åtskillnad och sammansmältning mellan professionernas roller presenteras och analyseras. Även förhandlingar mellan professionerna som enligt Abbott sker inom arbetsplatsarenan presenteras.

Resultatredovisning

Båda professionerna anser att det finns skillnader mellan rollerna, men att dessa är svåra att definiera. Lärarna ser det inte som viktigt att skilja på rollerna, men nämner att till skillnad från lärarna har inte skolbibliotekarien det yttersta ansvaret för eleverna. På skola 2, där man arbetar ämnesövergripande upplevs gränserna mellan rollerna som suddiga, Lisa berättar:

Vi på skolan, vi tänker nog inte riktigt så här, utan att alla är en del i ruljangsen, eller i processen, så nej, jag tycker inte att det är viktigt att skilja på det. Utan... det sker nog automatiskt bara om man säger så.

Skolbibliotekarierna är överens med lärarna om att de inte har samma ansvar för eleverna, de gör till exempel inte någon summativ bedömning. Däremot anser de det som viktigt att skilja rollerna ifrån varandra i vissa avseenden. Stefan menar till exempel att han och lärarna är anställda av olika anledningar, lärarna har vissa kompetenser som han saknar, och att arbeta tillsammans med olika kompetenser är ett utmärkt arbetssätt. Sanna hänvisar också till de skilda kompetenserna men säger även att det kanske inte alltid märks, framförallt märker inte eleverna skillnaderna. Hon berättar:

Alltså jag tycker nog inte att det är jätte viktigt, det beror ju på hur man ser det... när jag går in i klassrummet så tycker jag inte att det är viktigt att poängtera för varken lärarna eller barnen att jag inte kan hjälpa dig med det här, för det är läraren som ska göra det. När vi är i klassrummet tillsammans så gör vi samma saker så på det sättet tycker jag inte att det är viktigt.

I ett läs och skriv-utvecklingsprojekt har Sanna fått ta på sig en större lärarroll än vanligt, eftersom hon där har fått bedriva egen undervisning med barnen, samtidigt menar hon att det ändå inte har varit som att ha eleverna helt själv. Sanna och lärarna har efter Sanna hållit i lektioner fört diskussioner tillsammans om hur det gick och hur de kan göra nästa gång. Sanna anser även att det är lärarna som har haft den största lärarrollen i och med att de har huvudansvaret att hålla koll på vad de enskilda eleverna klarar både i projektet och i den övriga undervisningen, för att sedan plocka in det i den kontinuerliga planeringen av projektet. Louise och Linus menar att skolbibliotekarien är så pass integrerad i verksamheten att det inte är viktigt att skilja på rollerna, dessutom har Sanna en välutvecklad didaktik.

Både skolbibliotekariens och lärarnas roller förändras när samverkan sker i projektform om skolbibliotekarien är ansvarig över projektet. Skolbibliotekarierna uppger att de tar på sig en lärarroll och lärare menar att det tar ett steg tillbaka och hamnar mer i bakgrunden än vad de är vana vid i den övriga klassrumsundervisningen. Lisa beskriver den mer observerande rollen som ovan och att det kan vara svårt att inte "lägga sig i". Linus och Louise upplever det som tacksamt att inte behöva vara ansvariga för projekt.

Skolbibliotekarier upplever det som viktigt att ha en närmare kontakt med en eller fler lärare, denna kontakt beskrivs som "en väg ut i verksamheten". Solveig beskriver relationen med en före detta bibliotekspedagog som länken mellan skolbiblioteket och lärarna, läraren har fungerat som ett stöd vid inköp av facklitteratur. På skola 2 fungerar svenskläraren i varje klass som kontaktperson åt skolbibliotekarien. Stefan beskriver

relationen som ”en kontaktväg utåt”. Han och lärarna planerar verksamheten på låg- och mellanstadienivå och utifrån den planeringen kommer Stefan i kontakt med de andra ämnena. Lisa, Stefans kontaktperson menar att på skolan ses alla som en del av processen och att möjlig åtskillnad sker automatiskt.

Solveig har 12 % av sin tjänst utsatt till två förstaklassare. Från början var det sagt att hon skulle behålla sin roll som bibliotekarie när hon var i klasserna, vilket har fungerat i en av ettorna där hon har boksamtal. I den andra ettan som är större och stökigare fungerar hon mer som en resurs. Stefan berättar att han har blivit tillfrågad att hoppa in på lektioner när lärare har varit frånvarande men att han då har nekat eftersom det inte är hans roll. Han anser att det inte är meningen att han ska vara den typen av personal, lärare har en viss utbildning med vissa kompetenser som han saknar. Han berättar dock även att han har hoppat in på lektioner där han har upplevt han känner till upplägget. Sanna har under ett projekt fungerat som en resurs i Louises klass, Louise berättar att de valde att sätta in Sanna som en resurs istället för någon annan eftersom Sanna kände eleverna väl. Skolan ville även komma igång med projektet fort. Projektet behandlade också användningen av IPAD:s, vilket Sanna har kompetens inom. Linus från skola 2 har genomgått en kurs för att bli bibliotekspedagog.

Analys

Limberg och Folkesson menar att ett gränsdragande mellan professionerna kan vara positivt eftersom professionerna då får chansen att utöva sina specialkompetenser (Limberg & Folkesson, 2006). Den åtskillnad efter kompetens som Stefan beskriver är positiv eftersom professionerna får använda sina kompetenser. Att båda professionerna tar på sig andra roller menar Abbott är vanligt eftersom det inom organisationer sker en sammansmältning mellan professionens egna riktlinjer och organisationens riktlinjer (Abbott, 1988 s, 65). Stefan arbetar som marknadsförare och IT-lärare på skola 2, vilket är ett ännu tydligare exempel på en sådan sammanslutning. Sannas integration i verksamheten som Louise och Linus skildrar är ett exempel av arbetsassimilation. Sannas välutvecklade didaktik skulle kunna beskrivas som arbetsassimilation om man visste att lärarna fört över sina kunskaper till henne. Sanna kan dock ha utvecklat sin didaktik under B & I- utbildningen. Även Stefan beskriver detta när han berättar att han och Lisa ömsesidigt inspireras av varandras verksamhet, han menar att det är han som tänder en gnista hos eleverna och att lärarna sedan får den att flamma upp. De lärare som arbetar som skolbibliotekspedagoger har också genomgått en arbetsassimilation, skolbibliotekariens kunskap har överförs till dem.

Anledningen till att rollerna förändras under samverkan i projektform kan bero på att det är just skolbibliotekarierna som är ansvariga för projektet⁸, lägger upp lektionerna och därmed tar på sig en lärarroll. De förändrande rollerna kan även beskrivas som arbetsassimilation.

Solveig har förhandlat om att få behålla sin roll som bibliotekarie, men även gått med på att ta ett steg tillbaka från sin roll och fungera som ett stöd i den större ettan. Hennes resurstjänst är även ett exempel på sammansmältning mellan organisationens och professionens riktlinjer. Stefans nekande till att vikariera för lärare kan sägas vara en typ av förhandling där han med hänvisning till sin kompetens inte går med på att utföra vissa typer av arbetsuppgifter. Även här sker en typ av förhandling, där en profession ber den andra att stiga in som en resurs. De lärare som även arbetar som skolbibliotekspedagoger har också förhandlat och även deras tjänst kan del ses som en

---

⁸ Under genomförda intervjuer har endast projekt som skolbibliotekarien varit ansvariga för beskrivits.

form av arbetsplatsassimilation men även som en sammansmältning mellan organisationens och professionens riktlinjer.

7.2.4 Closure

Skillnaden i samverksgrad mellan olika lärare var ett tema som kom upp under pilotintervjun, vilket vi fann så intressant att vi ställde frågan även under resterande intervjuer. Vi valde att benämna temat som closure eftersom vi utifrån teori kan se tecken på hur vissa lärare stänger ute skolbibliotekarierna utifrån sin verksamhet.

Resultatredovisning

Skolbibliotekarierna är överens om att samverkan skiljer sig mellan olika lärare, en del lärare har man som skolbibliotekarier inte samma kontakt med, en del är mer måna om att själva styra sin verksamhet. Stefan menar att samverkan blir svårare att få till ju högre upp i åldrarna eleverna kommer eftersom de nationella proven då börjar föras in i undervisningen. Som lärare har man så mycket att göra med att få till alla obligatoriska moment och att det då är svårt att lyfta blicken och tänka samarbete. Sanna anser att samverkan skiljer sig åt beroende på vilka lärare det är hon ska samverka med. På skolan där hon jobbar sitter hon med i två/fyrans arbetslag och dessa lärare träffar hon oftare och mer regelbundet. Hon berättar vidare att hon inte träffar alla klasslärare utan skolbibliotekarierna på skolan har genom sina arbetslag blivit tilldelade klasslärare som de ska samverka med. Sanna menar också att det kan vara lättare och svårare att samverka med vissa lärare än andra:

(...)Om man tittar här så är det mycket beroende på person till person att det är svårare att samverka med vissa än andra, men så tror jag det är för alla arbetsplatser (...)Att du har vissa som är lite mer ” men jag styr min verksamhet” och det är klart att det finns de här. Och då blir det svårare, då får man vara mer envis.

Sanna anser inte att det är ett stort problem att en del lärare har ett mindre intresse för samverkan eftersom skolan har drivit skolbiblioteksverksamhet i 14 år och personalen därför är erfaren. Sanna menar även att ett misstag som skolbibliotekarier ofta gör är att de har för mycket bibliotek i huvudet och för lite skola. Lisa berättar hur skolbiblioteksverksamheten har förändrats sen Stefan blev anställd;

Så som det har varit sen Stefan började här,(...)så har det ju utvecklats enormt mycket, det är så som vi önskar att det ska vara, att det är ett samspel, en samverkan, det är en del av det övriga pedagogiska arbetet, inte en separat del. (...)Det har varit en stor omsättning på bibliotekarier på skolan å därmed har det kanske varit svårt att ... för bibliotekarierna att bygga upp en verksamhet som fungerar.

Analys

Att en del lärare är måna om att hålla på sin verksamhet skulle kunna beskrivas som en form av closure, där läraren stänger ute skolbibliotekarien från sin verksamhet för att behålla monopolet på sin kompetens (Carlsson & Norden, 2004.). Sanna väljer att vara mer envis med de lärare som är negativa till samarbete, detta blir förstås enklare om samverkan är obligatorisk i verksamheten och skolbibliotekarien har stöd från rektor. På skola 1 där samverkan inte är obligatorisk och där rektorn är nyanställd och inte hunnit skapa sig en uppfattning om skolbiblioteksverksamheten än, är det naturligtvis svårare för skolbibliotekarien att få till en samverkan med de ovilliga lärarna. Att hålla på sin verksamhet kan även vara en form maktanspråk, där lärarna skaffar makt genom att kontrollera vissa arbetsuppgifter (Abbott, 1988 s.23). I Lisas beskrivelse av skolbiblioteksverksamhetens utveckling kan man läsa ut att samverkan även skiljer sig mellan skolbibliotekarie. Man kan även koppla Lisas beskrivning till Stefans påstående om att skolbibliotekarien inte bör göra skolbiblioteket till sin egen ö (se s.21) och se det som en form av closure där det är skolbibliotekarien som stänger ute lärarna från sin

verksamhet. Även det Sanna beskriver kan betraktas som closure eftersom skolbibliotekarierna fokuserar för mycket på bibliotek och för lite på samverkan vilken leder till att lärarna stängs utanför verksamheten.

7.2.5 Hävdande av specialkompetens

Vi frågade våra intervjupersoner om de upplevde att de behövde hävda sin specialkompetens eftersom det är ett återkommande tema i professionsteorin.

Resultatredovisning

Skolbibliotekarier upplever att de i första hand måste hävda sin specialkompetens gentemot rektorer, men de upplever inte att de måste hävda sin specialkompetens i samma grad gentemot lärarna, eftersom de flesta av lärarna förstår vikten av skolbiblioteksverksamhet. Solveig beskriver varför hon känner att hon måste hävda sin specialkompetens för rektor så här:

Framförallt inför överordnade, kanske just nu eftersom det tyvärr har blivit lite nedskärningar, inom skolbibliotek i kommunen. (...) Och sen har det börjat naggas, då på en del av biblioteken och... då känner man liksom att, vi har fått ny rektor då också han har vart här, snart ett läsår då... att man verkligen, måste prata å visa, liksom vad man... gör. (...).

När vi frågar Solveig om hon känner att hon även måste hävda sig för sina lärarkollegor svarar hon; ”Nä, det tycker jag inte. Jag tycker att de vet det., jag känner det.” Vid nyanställningar ser det dock annorlunda ut, som nyanställd skolbibliotekarie anses det som viktigt att berätta för lärare hur man tänkt arbeta med samverkan och när det kommer in nyanställda lärare i verksamheten är det viktigt som skolbibliotekarie att ta reda på hur de vill arbeta med samverkan. Sanna beskriver varför hon måste hävda sin specialkompetens både mot rektorer och lärare så här:

Alltså för att jag har gjort det och talat om det för dem, det är det här jag kan och det är det här jag ska jobba med. Också att jag säger när dem kommer och säger ”skulle du kunna, vara med och låta elev, skulle du kunna sitta med enskilda elever så kan dem läsa högt för dig för dem behöver träna” och då kan säga det är lite slöseri med mina kompetenser. Det är ju inte det jag kan. Då sitter jag ju och gör något som jag inte är så duktig på, medan ingen gör det som jag är duktig på.

Ingen av de intervjuade lärarna kände behov av att hävda sin specialkompetens, varken för skolbibliotekarier eller för rektor. Lisa menar att ”(...) vi är nog så trygga i våra roller här att vi inte känner det behovet.” Linus säger:

Det är väldigt tydligt så att liksom att man är bra på olika saker, och det är ju det som funkar allra bäst liksom att är man två så kompar man varandra rätt. iallafall på den här skolan, så det funkar ju jätte bra och så är det ju det här med att man bygger relationer, alltså man måste ha allting liksom om det ska fungera. Och det är väl det som har fungerat väldigt bra mellan oss två och vår bibliotekarie, det att vi verkligen har utnyttjat varandras kunskaper och specialkompetens.

Rektorn anses av skolbibliotekarierna vara den viktigaste kanalen för skolbibliotekarien att hävda sin kompetens för. Skolbibliotekarierna berättar hela tiden för rektor och skollledning om sin verksamhet, antal resurser som skolbiblioteket får är beroende av förståelse från skollledning och att rektorn måste veta vad skolan ska ha biblioteket till. I intervjuresultatet kan man ingenstans utläsa att någon av professionerna anser sig som auktoritär gentemot den andre.

Analys

För att förklara anledningen till att skolbibliotekarier upplever ett behov av att hävda sin specialkompetens men inte lärare, vänder vi oss till professionsteorin. Läraryrket är den dominerande professionen inom skolan och backas upp av organisationens regler. Inom skolans värld skulle man kunna påstå att läraren är en profession vilket gör skolbibliotekarierna till en subprofession. Skolan är en organisation där lärarprofessionen är den dominerande, allmänheten accepterar deras auktoritet gällande den pedagogiska kompetensen medan bibliotekariens specialkompetens inte är allmänt accepterad (jmf Abbott 1988 s.71 ff).

En annan anledning till att skolbibliotekarier upplever det som viktigt att hävda sin specialkompetens kan vara att det inom kommunen skett nedskärningar i skolbiblioteksverksamheten samt att skolbibliotekarierna är en professionell minoritet. För att ytterligare förklara skolbibliotekariens behov att hävda sina kompetenser hänvisar vi till Limberg och Lundh som menar att skolbibliotekets kvalitet är beroende av förhandlingar mellan bibliotekarier, lärare och rektorer (Limberg & Lundh, 2013, s.37ff) .

I resultatet kan man även se att om rektorn har en positiv attityd till skolbibliotek blir det enklare för skolbibliotekarierna att bedriva en bra verksamhet, på skola 2 förväntas det till exempel av rektor att skolbibliotekarierna ska samverka med lärarna vilket underlättar samverkan. På skola 3 har skolbiblioteksverksamhet bedrivits under 14 år vilket också underlättar samverkan. Eftersom Stefan beskriver sin roll som uppsökande och Solveig säger att samverkan är beroende av lärarna, kan man utläsa att lärarna har en viss auktoritet gentemot skolbibliotekarierna.

7.2.6 Förberedelse för samverkan under utbildningen

Forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap har menat att lärar- och bibliotekariestuderanter bör förberedas för samverkan under utbildningen (Morellion, 2014; Phil, 2011), Vi frågade våra intervjupersoner om deras åsikter om detta för att undersöka hur förslaget uppfattas i verksamheterna.

Resultatredovisning

Skolbibliotekarier och lärare är överens om att studerande lärare och bibliotekarier bör förberedas för samverkan under utbildningen, dock med en viss tveksamhet från lärarna. Lisa är osäker och menar;

Rent spontant så tänker jag väl att det kanske inte ska behövas förberedas för utan det... det är någonting man ska kunna förmedla sig fram till... tycker jag, sen kanske man som student i ju för sig skulle behöva få som infallsvinklarna, alltså få idéer om hur samverkan skulle kunna fungera. Det kanske är lätt att säga att det ska falla sig naturligt när man ... varit ute och jobbat i ett antal år. men, det vore väl inte fel...

På skola 2 tror lärarna att både lärarstudenter och biblioteksstudenter kan dra nytta av förberedelse för samverkan eftersom skolbiblioteksverksamheten har förändrats så mycket och att man idag tar in skolbibliotekarierna i verksamheten, Louise säger:

Det känns väl jätte, jättebra för, det känns ju som att bibliotekariens roll har ändrats mycket, bara när jag gick i skolan så funkade det inte så utan då satt ju bibliotekarierna eller så var ju i biblioteket å bara lånade ut böcker, nu känns det ju som om det är någonting helt annat, hela utbildningen och ens arbetsuppgifter som man ska kunna (...)

Linus utvecklade Louises resonemang:

Man tar in bibliotekarien i undervisningen. (...)Och liksom att bibliotekarien ska ha inblick i så mycket i det här med Legumus och alla tjänster som finns och e-böcker och så, det går ju liksom inte att ha bara ett torftigt bibliotek som man tänker förr (...)Då blir ju vi lärare jätte, jätte glada att man på utbildningen får lära sig att träna på att alltså att samarbeta med en klasslärare till exempel.

Stefan och Solveig anser att det är lärarna som i första hand ska förberedas för samverkan med skolbibliotekarier, hon föreslår att lärarna ska gå en kurs tillsammans med bibliotekarierna för att göra dem medvetna om vad skolbibliotek och bibliotek är för någonting. Stefan menar att om lärare inte vet hur skolbiblioteksverksamheten fungerar har man som skolbibliotekarie en tung uppförsbacke att ta sig upp för. Sanna anser att alla biblioteksstudenter kan ha nytta av förberedelse för samverkan, även de som inte tänkt jobba inom skolbiblioteksverksamhet eftersom all biblioteksverksamhet innehåller någon form av pedagogik.

Analys

Anledningen till att två av våra skolbibliotekarieintervjupersoner anser att det i första hand är lärarna som ska förberedas kan bero på att det finns en bristande kunskap om biblioteksverksamhet inte bara inom lärarkåren, utan även i samhället i stort. Abbott menar till exempel att samhället inte har accepterat bibliotekarieyrket som den enda professionen med monopol på sin kompetens (Abbott, 1988 s.221). Att en del lärare brister i kunskap om skolbiblioteksverksamhet kan bero på att lärarna är den dominerande professionen inom skolan.

8 Slutsats och diskussion

I följande avsnitt redogör vi för de slutsatser vi har dragit av studiens resultat. Avsnittet inleds med en redovisning av svaren på våra forskningsfrågor och diskussion kring dessa. Avsnittet avslutas med en diskussion kring val av teori och metod.

8.1 Forskningsfråga 1: Hur möjliggörs god samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare?

Samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare och är beroende av rektorns inflytande. Har rektorn en positiv attityd gentemot skolbibliotek underlättar det samverkan eftersom hans/hennes attityd genomsyrar verksamheten. Om skolan har ett ämnesövergripande arbetssätt underlättar även det skolbibliotekariens uppsökande arbete eftersom det ses som naturligt att skolans personal arbetar tillsammans för att nå läroplanens mål (se s.18). På skola 2 och 3 där samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare är obligatorisk är det enklare för skolbibliotekarien att integreras i verksamheten. Skola 2 och 3 har även tydligt formulerade mål över hur samverkan ska se ut, vilket möjliggör lärande och utveckling hos eleverna (se s.13). När alla professioner arbetar mot samma mål blir det lättare för varje profession att uppnå målen. Måluppfyllelse är beroende av samverkan eftersom både lärare och skolbibliotekarier arbetar mot skolans mål och därför måste ha kunskap om vilka mål den andre professionen arbetar med i ett visst projekt. Med koppling till Abbotts professionsteori som säger att professioner inom en organisation backas upp av organisationens riktlinjer, skulle vi vilja påstå att skolbibliotekarier och lärare behöver samma stöd från organisationen för att skapa en god samverkan.

Lärarnas attityd gentemot skolbibliotek påverkar samverkan, det upplevs som svårare att samverka med lärare som saknar kunskap om vinsten med skolbiblioteksverksamheten. En intervjupersons lösning på problemet var att lägga mer

kraft på samverkan med de lärare som har ett mindre intresse för samverkan eftersom de behöver det mest. Montiell- Overall menar att det är skolbibliotekariens uppgift att se till att lärarna är insatta i målen med skolbiblioteket (2012), vi anser dock att det inte endast är en professions uppgift att göra den andre professionen medveten om sina mål, utan både professionerna ska ha insikt i varandras mål för att skapa en givande samverkan och på så sätt nå målen. Att göra samverkan till ett obligatoriskt moment i skolverksamheten kan vara en god åtgärd för att lärare och skolbibliotekariers förståelse för varandras kompetenser. Vi vill därför påstå att för en god samverkan ska kunna utvecklas måste den stödjas av bibliotekarier, lärare och rektorer.

Abbot menar att det inom organisationer sker förhandlingar mellan professioner angående vem som ska utföra vissa arbetsuppgifter och hur (Abbott 1988, s.61) Limberg och Lundh menar att skolbibliotekets kvalitet är beroende av förhandlingar mellan bibliotekarier, lärare och rektor (2013). Utifrån vårt resultat kan man utläsa att det är skolbibliotekarien som engagerar sig och för dessa framåt. Detta kan anses vara naturligt eftersom det är skolbibliotekarien som bär det yttersta ansvaret för skolbiblioteksverksamheten. Vi tror dock att det är viktigt för skolbibliotekarien att ha lärarnas stöd vid förhandlingar med rektor, precis som det är viktigt att det finns ett stöd för skolbiblioteksverksamhet från rektors sida.

Lärarna anser att nyttan med samverkan är att det kommer in olika infallsvinklar i klassrummet samt att man kan samarbeta direkt. Både lärare och skolbibliotekarier anser att eleverna vinner på samverkan eftersom den skapar en naturlig relation till läsning och bibliotek. Elevernas informationskompetens och läsförståelse ökar och de får ut mer av biblioteket. Samverkan anses även som viktigare i den multikulturella skolan eftersom en del elever eller föräldrar kommer från länder där läsning inte prioriteras.

Det största hindret för samverkan upplevs av både lärare och skolbibliotekarier vara tidsbrist på grund av att skolbibliotekariernas halvtidsanställningar. Den naturliga slutsatsen man kan dra utifrån detta är att skolorna har ett behov av mer skolbiblioteksverksamhet. Bibliotekslagen nämner ingenting om tillgång till skolbibliotekarie, men regeringen menar att skolbiblioteket spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur. Vi ställer oss tveksamma till hur ett skolbibliotek kan stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur utan en skolbibliotekarie. Fridolin menar att tillgång till skolbibliotekarie ska läggas till i bibliotekslagen (Fridolin, 2012, 22 september), men vi tror även att samverkan med skolbibliotekarie och lärare är viktigt för att utveckla elevernas intresse för litteratur, som Stefan menade är samverkan så pass essentiell att utan det blir det svårt att tala om en utvecklad skolbiblioteksverksamhet. Phils (2011) studie *Literacy education and interprofessionell collaboration* visade att ett multiprofessionellt samarbete utvecklade läsundervisningens kvalitet. Vi anser därför att Fridolins förslag är bra, men utan samverkan med den övriga skolverksamheten blir det svårt för skolbibliotekarien att nå målen med verksamheten och eleverna får inte de verktyg de behöver utvecklande av god läsförståelse och informationskompetens.

Både lärare och skolbibliotekarier anser att bibliotekarie- och lärarstudenter ska förberedas för samverkan under utbildningen. Skolbibliotekarier ansåg att det i första hand var lärare som borde förberedas. En av lärarna var tveksam till förberedelse och ansåg att det är någonting man lär sig när man arbetar i verksamheten. De övriga lärarna i studien ansåg att det var lika viktigt för både bibliotekariestudenter och lärarstudenter att förberedas för samverkan. Vi anser precis som majoriteten av våra intervjupersoner att studenter ska förberedas för samverkan, men vi anser att både lärar- och

bibliotekariestudenter ska förberedas eftersom en fungerande samverkan är någonting professioner är likvärdigt ansvariga för. Förberedelsen ska, som Sanna menar, gälla alla bibliotekariestudenter, även de som inte planerar att arbeta inom skolbibliotek eftersom någon form av pedagogik ingår i all biblioteksverksamhet. Det är lätt att påstå att både lärar- och bibliotekariestudenter ska förberedas för samverkan, men formen för förberedelsen är lite knepigare att utforma. En intervjuperson menade att lärare och bibliotekarie kunde genomgå en kurs tillsammans, men detta förutsätter ju att universitet eller högskolan har både ett lärarprogram och ett bibliotekarieprogram, vilket inte är fallet på alla universitet och högskolor. På universitet och högskolor där både programmen finns är dock detta ett intressant förslag.

8.2 Forskningsfråga 2: Hur uppfattar lärare respektive skolbibliotekarier sina roller och kompetenser?

Skolbibliotekarierna är överens om att deras roller är att främja elevernas läsförståelse och informationskompetens, samt hitta rätt bok till rätt elev. Läsförståelse och informationskompetens betraktas även som deras specialkompetenser. Lärarna anser att deras roll är att fungera som ett stöd för eleverna genom att ge dem redskap för att själva hitta vägen till sina förmågor och kunskaper, och genom detta uppnå skolplanens mål. Lärarna upplevde det som svårt att definiera sina kompetenser, men didaktik och pedagogik betraktas som yrkets specialkompetens. Skolbibliotekarierna tar ibland på sig en lärarroll, och bibliotekspedagogerna kan sägas ta på sig en bibliotekarieroll. Sanna upplevde en osäkerhet över om elevernas utveckling beroende på hennes kompetens hade kommit in i undervisningen. (se s.21). Vi tror att elevernas utveckling beror på arbetsplatsassimilation. Lärarnas kunskaper om pedagogik och didaktik har spridits till Sanna och hennes kunskaper i litteratur och hennes digitala kompetens har i sin tur spridits till lärarna. Utvecklingen kan alltså förklaras med en kombination av samverkan mellan två professioner och deras kompetenser, men vi tror även att utvecklingen är beroende av vilka kompetenser som den nya personen har. Louise och Linus menade till exempel att Sanna har en större digital kompetens än dem, därför tror vi att elevernas utveckling delvis beror på Sannas kompetens.

8.3 Forskningsfråga 3: Hur uppfattar de två professionerna den andra professionens roller och kompetenser?

Professionerna har en grundläggande kunskap om varandras roller och kompetenser, men förståelsen skulle kunna utvecklas. De har till exempel svårt att beskriva den andra professionens roller och kompetenser, en lärare menade endast att det är viktigt att skolbibliotekarien är en del av det pedagogiska arbetet och en skolbibliotekarie hänvisade till styrdokument när han skulle beskriva lärarnas roll. I skola 2 där man arbetar ämnesövergripande upplevs gränserna mellan rollerna som suddiga.

Både lärare och skolbibliotekarier anser att det finns skillnad mellan rollerna, men att dessa är svåra att definiera. Både lärare och skolbibliotekarier menar att det är bedömandet av eleverna som skiljer deras roller ifrån varandra, vi anser detta vara en positiv gränsdragning dels eftersom skolbibliotekarierna faktiskt saknar kompetens för att bedöma eleverna, men även för att det ger skolbibliotekarien utrymme att arbeta med honom/hennes övriga kompetenser. Vi tror även att det är positivt eftersom skolbibliotekarien kan skapa en annan typ av relation till eleverna, eleverna behöver inte känna press på sig att prestera inför skolbibliotekarien.

Samverkan skulle kunna fungera bättre om professionerna hade mer kunskap om varandras roller och kompetenser. I PISA undersökningen prövas elevers förmåga att tänka reflektivt och att sätta kunskap i samband, skolbibliotekarien kan vara ett stöd för

lärarna inom detta (se s.4). Läroplanen säger att eleverna ska kunna använda det svenska språket i tal och skrift, tänka kritiskt och använda modern teknik som verktyg för kunskapssökande (Skolverket, Lgr11 2.2). I vårt resultat kan man tydligt se att det är inom dessa områden som skolbibliotekariens kompetens kommer in, de arbetar tillsammans med lärare i läs-och skrivprojekt där informationssökning och kritiskt tänkande ofta ingår. Två intervjupersoner anger dessutom att Sanna har en bredare kompetens inom teknologiska hjälpmedel än vad de har. Vi menar på att om skolbibliotekarien och lärarna inte bedriver ett nära samarbete, där de kan utnyttja och komplettera varandras kompetenser på rätt sätt, uppfylls varken målen för läroplanen och PISA- undersökningen.

Lärare upplever inte att de behöver hävda sin specialkompetens varken för skolbibliotekarier eller för rektor. Abbott menar att den dominerande professionen i skolan har stöd från organisationens riktlinjer (Abbott, 1988 s.65). Anledningen till att lärarna inte känner ett behov att hävda sina kompetenser, beror troligtvis på att lärarna är den dominerande professionen i skolan och har en större förståelse från rektor. Skolbibliotekarierna upplever det som viktigast att hävda sin specialkompetens för rektor medan de flesta lärarna anses av skolbibliotekarierna ha förståelse för vikten av skolbiblioteksverksamhet. Skolbibliotekarien har kunskap om i vilka områden lärarna har störst kompetens. Detta tyder på att professionerna har en ömsesidig inblick i varandras yrke. Enligt professionsteorin förhandlar två professioner i en organisation om vem som ska utföra vissa arbetsuppgifter och hur. Finns det en ömsesidig förståelse för varandras yrke minskar risken för förhandling och därmed även för konflikter.

Både lärare och skolbibliotekarier ägnar sig åt fenomenet closure. Vi tror dock inte att lärarna stänger ute skolbibliotekarierna för att behålla monopolet på sin kompetens, vilket är fallet vid closure (Carlsson & Norden, 2004), utan vi tror helt enkelt att det beror på okunskap om skolbiblioteksverksamhet (se s.20-21). När skolbibliotekarie stänger ute lärare från sin verksamhet tror vi dels kan bero på som Lisa menar att det är svårt som skolbibliotekarie att skapa samverkan om man är anställd under en kort tid, men vi tror även att det kan bero på okunskap om skolverksamheten. Stefan berättade till exempel att under hans första anställning som skolbibliotekarie visste han ingenting om skolbiblioteksverksamhet eller läroplaner. Av det här drar vi slutsatsen att både professionerna måste ha kunskap om varandras verksamhet för att en bra samverkan ska ske. Vi tror att det bästa sättet att möta lärare som är ovilliga till samverkan är att arbeta som Sanna gör; vara mer envis med just de lärarna.

8.4 Teoridiskussion

Professionsteorin kan upplevas som för omfattande för en såpass liten studie som vår, men vi tror att om man koncentrerar sig till det i teorin som stämmer överens med studiens syfte kan man gott och väl få fram ett uttömmande resultat. Vi anser att vi har lyckats med att applicera professionsteorin på vårt resultat, till och med över förväntan eftersom vi i början av studien var osäkra på att professionsteorin skulle vara applicerbar på en studie om samverkan. Under läsning av avsnitt *Resultat och Analys* kan man se hur professionsteorin har varit applicerbar på vår studie. Just i vår undersökning kan professionsteorin också ifrågasättas eftersom varken läraryrket eller bibliotekarieyrket är erkända professioner, men de delar av teorin som vi valt använda, till exempel arbetsassimilation och arbetsplatsarena går att applicera även på semiprofessionella yrken. Under vår studie har vi dock valt att se på läraryrket och bibliotekarieyrket som professioner (se s.10.). Som läsare kan man alltså acceptera användandet av professionsteorin för den är typen av undersökning, vare sig man anser att bibliotekarieyrket och läraryrket är professioner eller semiprofessioner.

8.5 Metoddiskussion

Att genomföra kvalitativa intervjuer med endast sex intervjupersoner kan tyckas vara alldeles för lite för att uppnå hög reliabilitet, men om flera kvantitativa enkäter skulle ha utförts skulle svaren riskera att bli allt för instrumentella och "tunna". Om man som forskare genomför kvantitativa enkäter kan man inte heller ställa följdfrågor till intervjuperson, eller be om att få höra av sig under analysen av resultat om någonting skulle behöva kompletteras. Under kvalitativa intervjuer kan frågorna anpassas under samtalets gång, man kan ställa följdfrågor och be intervjuperson att utveckla sina svar, vilket inte går under enkätundersökningar där man helt enkelt får acceptera svaren såsom de är. Eftersom vårt syfte var att undersöka två professioners relation till varandra och deras syn på sin egna och varandras roller valde vi kvalitativ undersökningsmetod eftersom vi då kunde nå intervjupersonernas tankegångar på ett djupare plan. Vi ansåg även att undersöka tre skolor i en medelstor kommun har gett ett relativt tillförlitligt resultat för just en kommun. I undersökningens resultat kan man utläsa att ingen lärare intervjuades från skola 1 vilket hade gjort resultatet tillförlitligare, men det finns en enkel förklaring till detta, vi fick inte tag på någon lärare från skola 1 som ville ställa upp på en intervju. Anledningen till att skolbibliotekarien alltid har ansvaret för de projekt som beskrivs i resultatet beror på att intervjupersonerna valde att beskriva dessa projekt. Vi kunde ha bett dem att även beskriva projekt där skolbibliotekarien hade en mindre roll, men valde att inte göra det, dels för att intervjuerna skulle ha blivit alldeles för långa, men även för att denna undersökning är gjord för Biblioteks – och informationsvetenskap och vi tror att våra läsare är mer intresserade av att läsa om projekt där bibliotekarien haft en större roll. Från början var det tänkt de två professionernas deltagande vid utveckling av styrdokument skulle analyseras, detta var även ett tema i intervjuguiden. Dock märkte vi både under intervjuerna och analysen av resultat att ämnet var ointressant och inte tillförde någonting till studien, därför sållade vi bort det ur vårt resultat. Som vi nämner i resultatet valde vi att inte fråga våra intervjupersoner explicit om möten och förhandlingar på arbetsplatsen. Vårt val baserar på att vi tror att resultaten blir mer intressant om det kan analyseras fram och läsas mellan raderna. Under kvalitativa intervjuer ska man inte heller ställa för ledande frågor, (jmf Kvale, 2009) eftersom ledande frågor egentligen är påståenden man som intervjuare vill bekräftelse på, ledande frågor kan dock vara bra när man som intervjuare behöver kontrollera om man har uppfattat intervjuperson rätt. Ett exempel kan vara: ” så du upplever att du inte behöver hävda din specialkompetens i samma grad för lärarna som för rektorer? Om vi hade formulerat frågor om mötet och förhandlingar hade dessa riskerat att bli för ledande, men även svåra att svara på eftersom intervjupersonerna hade behövt ha kunskap om professionsteorin.

Under intervjuerna upplevde vi det som lättare att intervju skolbibliotekarierna än vad det var att intervju lärarna, skolbibliotekarierna upplevdes som mer avslappande och bekväma i sitt samtal med oss. Vi tror att detta beror på att vi kände att det var lättare att relatera till de intervjupersoner som delar samma ämneskunskaper som oss, samt för att lärarna har en annan ämneskunskap, de kan ha upplevt det som svårt att tolka vad vi ville ha ut av intervjuerna. Eftersom undersökningen handlade om samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier och vi är bibliotekariestudenter kan de ha känt sig sårbara. Vid alla genomförda intervjuer valde vi att vara två som intervjuade förutom en intervju där en av oss var ensam. Fördelarna med att vara två som genomför intervjun tillsammans mot att genomföra den ensam var framförallt att den som skulle befinna sig i bakgrunden kunde fånga upp intressanta trådar och ställa följdfrågor som det annars skulle finnas risk att man skulle missa om man bara var en som intervjuade. Under fem

av intervjuerna intervjuade vi en intervjuperson i taget. Under den sista intervjun intervjuade vi två lärare samtidigt. Att intervju två lärare samtidigt upplevde vi som positivt i och med att vi fick känslan av att det blev mer avslappnat, detta kan bero på att de kände stöd från varandra. Samtalet blir även mer jämlikt om antal intervjuare och intervjupersoner är jämnt. Under intervjun utvecklade intervjupersonerna varandras svar, vilket gav oss ett rikt resultat, vi tror även att detta gjorde att vi fick en djupare bild av deras upplevelse av samverkan. Resultatet efter genomförda intervjuer stämde bra överens med det vi ville ta reda på, vi har fått relevanta svar på våra forskningsfrågor och har kunnat koppla resultatet till den valda teorin. Resultaten har även gått att koppla till den tidigare forskningen, vi har till exempel i den tidigare forskningen funnit belägg för våra intervjupersoners påståenden.

I studiens inledning förklaras det att vi ämnar skildra både professionernas uppfattning av samverkan. Detta visade sig vara ”lättare skrivet än gjort”, när det gällde att formulera studiens bakgrund och presentera tidigare forskning. Detta tror vi delvis beror på att vi är BoI-studenter och har lättare att se mönster som stämmer överens med vårt eget ämnesområde, men även för att studier inom samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare har utförts av forskare inom BoI⁹. Men, vi vill trots vår brist på studier som behandlar pedagogers syn på samverkan med skolbibliotekarier påstå att vår studie skildrar båda professionernas bild av samverkan. Vi intervjuade samma antal pedagoger som skolbibliotekarie, båda professionerna fick chansen att göra sina röster hörda, och professionernas upplevelser av samverkan skildrats jämlikt i studiens resultat.

Avslutningsvis vill vi låta förstå att studiens slutsatser måste ses i förhållande till tid och rum. Genom att intervju tre lärare och tre skolbibliotekarier kan man inte säga något generellt om samverkan mellan professionerna i Sverige, men vi vill däremot påstå att det går att använda för att beskriva hur samverkan kan se ut i en kommun.

Undersökningen kan användas av skolbibliotekarier och lärare för att få en förståelse för hur de kan arbeta med samverkan, den kan även användas av rektorer för att få en bild av hur de kan integrera samverkan i verksamhetsplanen.

9 Förslag på vidare forskning

Under våra intervjuer var rektors inflytande ett återkommande tema, en intervjuperson menade även att intervjuerna fokuserade för mycket på samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier och glömde rektorns inflytande. Vi tror därför att rektorer uppfattningar om skolbiblioteksverksamhet och samverkan mellan skolbibliotekarien och den övriga personalen är viktiga ämnen att undersöka. I kandidatuppsatsen *Det vore en dröm! – Grundskolerektorer tolkningar och arbetsmetoder gällande tillgång till skolbibliotek* undersöker Eleonor Möller hur rektorer förhåller sig till den nya skollagen, dvs. kravet på tillgång till skolbibliotek. Möller menar att vidare forskning behövs i området eftersom hennes undersökning gjordes 2013 och verksamheterna har utvecklats sen dess (Möller, 2013), vilket vi håller med om. Cecilia Gärdén skriver i forskningsantologin *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi* att det finns många områden inom skolbiblioteksforskningen som kan vara intressanta att forska vidare kring. Hon menar att ett angeläget forskningsområde är att studera skolbibliotekets betydelser för lärande utifrån bland annat elevers, pedagogers och skolledares perspektiv. Ett annat viktigt område att undersöka är att försöka gå på djupet hur samarbetet mellan pedagoger och bibliotekarier ser ut när det gäller arbetet med att sätta elevers lärande i fokus (Gärdén, 2013 s.53)

---

⁹ Slutsatsen har vi dragit efter informationssökning i databaserna LISA, LISTA, ERIC samt Google Scholar.

Sammanfattning

Denna studie har undersökt samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare utifrån professionsteorin. De tre forskningsfrågorna var:

- Hur möjliggörs god samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare?
- Hur uppfattar lärare respektive skolbibliotekarier sina roller och kompetenser?
- Hur uppfattar de två professionerna den andra professionens roller och kompetenser?

Den valda metoden var kvalitativa intervjuer, tre skolbibliotekarier och tre lärare har intervjuats. Utifrån resultatet har följande slutsatser dragits; samverkan fungerar bäst på de skolor som har ett ämnesövergripande arbetssätt, där samverkan är ett obligatoriskt moment och där rektorn har en positiv inställning till skolbiblioteksverksamhet. Vi har även noterat att professionernas kunskap om varandras roller och kompetenser skulle kunna utvecklas samt att det från både professionernas sida finns en önskan om att lärar- och bibliotekariestudenter ska förberedas för samverkan under respektive utbildning.

Referenser

Publicerade källor

- Abbott, A.D. (1988). *The system of professions: an essay on the division of expert labour*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Bowden, R. (1994). Image Status and Reputation. Some Observations, The status, reputation and image of the library and information profession: proceedings of the IFLA Pre-Session Seminar Delhi, 24-28 August 1992 ... / edited by Russell Bowden and Donald Wijasuriya München: Saur, 1994.
- Thomas, B (u.å.). Bibliotek. I Nationalencyklopedin. Hämtad 29 maj, 2014, från <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/lang/bibliotek/128513>
- Carlsson, A., & Nordell, S. (2004). *BIBLIOTEKARIE PÅ 2000-TALET- En studie av bibliotekariens förändrade yrkesroll och professionalism*. (Magisteruppsats, Bibliotekshögskolan, Institutionen för Biblioteks- & informationsvetenskap. Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1112/1/04-78.pdf>
- Darhed, M., & Björklund, D. (2008). *Biblioteket är till för användarna- En studie om folkbibliotekariers syn på bibliotekarietik*. (Magisteruppsats, Bibliotekshögskolan, Institutionen för Biblioteks- & informationsvetenskap. Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/3715/1/08-59.pdf>
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna (Larsson, P övers.)* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Dolatkhah, M., Francke., H. Gärdén, C., Limberg,L., Lundberg-Rudin, M & Lundh, A.(2013, 4 oktober). Skolbiblioteken allt annat än meningslösa. *Dagens Nyheter*. Från Databasen BADA.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012).*Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Fridolin, G. (2013, 29 september). Alla barn ska ha rätt till ett bemannat skolbibliotek. *Dagens Nyheter*. Hämtad från databasen Mediarkivet.
- Gärdén, C. (2013). *Skolbiblioteksforskning och skolbibliotekspraktik*. I Limberg L., & Lundh, A. (red.), (2013). *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi*. (s.38-53). Lund: BTJ förlag.
- Hartman, S., & Irisdotter, Aldenmyr, S. (2009). *Yrkesetik för lärare och behovet av professionsförankring. Pedagogisk Forskning i Sverige*. 14 (3) Från http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/irisd_hartman14_3.pdf
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kühne, B. (1993). *Biblioteket - skolans hjärna?: skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan*. (Doktorsavhandling, Stockholm universitet).
- Limberg, L. (2003). *Skolbibliotekets pedagogiska roll: en kunskapsöversikt*. (2. uppl.) Stockholm: Statens skolverk.
- Limberg, L., & Folkesson, L. (2006). *Undervisning i informationssökning: slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*. Borås: Valfrid

- Lindbäck, J. (2013, 4 april). Vi behöver se pappa plocka upp en bok. SvD. Hämtad från databasen Mediearkivet.
- Lundh, A., & Limberg, L. (2013) Vad kännetecknar ett skolbibliotek. I Lundh, A., & Limberg, L. (red.) (2013). *Skolbibliotekets roller i förändrande landskap: en forskningsantologi*. (s.4-18). Lund: BTJ förlag
- Lundh, A., & Limberg, L. (2013). *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi*. Lund: BTJ förlag.
- Macdonald, Keith M. (1995). *The sociology of the professions*. London Sage
- Molinder, M., & Rodman, L. (2006). *Lärare och skolbibliotekarie – ett udda par som bör dra jämnt -En studie i samarbete på en högstadieskola*. (Magisteruppsats, Bibliotekshögskolan, Institutionen för Biblioteks- & informationsvetenskap. Från <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1440/1/06-24.pdf>.
- Montiell-Overall, P., & Jones, P. (2011). Teacher and School Librarian Collaboration : A Preliminary Report of Teachers Perceptions about Frequency and Importance to Student Learning. *The Canadian Journal of information and Library Science* 35 (1), doi: 10.1016/j.lisr.2007.06.008.x
- Morellion, J. (in press). Two heads Are Better than One Influencing Preservice Classroom Teachers' understanding and Practice of Classroom- Library Collaboration School of Information Resources and Library Science.
- Möller E. (2013). *Det vore en dröm! - Grundskolerektorers tolkningar och arbetsmetoder gällande tillgång till skolbibliotek* (Examensarbete, Bibliotekshögskolan, Institutionen för Biblioteks- & informationsvetenskap. Från http://bada.hb.se/bitstream/2320/12388/1/k13_12.pdf.
- Phil, J. (2011). Literacy Education and Interprofessionell Collaboration *Professions & Professionalism* 1 (1) s.52-66.
- Ratinaud, P., & Lac. M. (2011). Understanding professionalization as a representational process. I Chaib, M., Danermark, B., & Selander, S. (red.) (2011). *Education, professionalization and social representations: on the transformation of social knowledge*. New York [N.Y.]: Routledge.
- Sahlgren, H. G. (2013, 1 oktober). Stryk kravet på skolbibliotek helt. *Dagens Nyheter*. Hämtad från www.dn.se/debatt/stryk-kravet-pa-skolbibliotek-helt/
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. [PDF]. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
- Skolverket (2013a). *PISA 2012 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap* [PDF]. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127>
- Skolverket. (2013b). *Kraftig försämring i PISA*. Hämtad 20 maj, 2014, från Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2013/kraftig-forsamring-i-pisa-1.211208>
- SOSFS 2009:10:165. *Regeringsproposition den nya skollagen-för kunskap, valfrihet och trygghet*. Stockholm: Regeringen. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/23/68/25bd4959.pdf>

SOSFS 2012:13:147. *Regeringsproposition- Ny bibliotekslag*. Stockholm: Regeringen. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/21/52/52/b5afa39c.pdf>

SOSFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Riksdagen. Från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K22

Sundin, O. (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. (Doktorsavhandling, Diss. Göteborg : Univ., Borås).

Svenska unescorådet (2000). *Folkbiblioteksmanifestet, Skolbiblioteksmanifestet*. Stockholm: Svenska unescorådet.

Witz, A. (1992). *Professions and Patriarchy*. London: Routledge.

Opublicerade källor

Intervju med Lärare Lisa 2014-4-23 25 minuter

Intervju med Lärarna Linus och Louise 2014-4-31 35 minuter

Intervju med Skolbibliotekarie Solveig 2014-4-17 30 minuter

Intervju med Skolbibliotekarie Stefan 2014-4-23 40 minuter

Intervju med Skolbibliotekarie Sanna 2014-4-22 45 minuter

Bilagor

Bilaga A Intervjumall Skolbibliotekarie

Tema: Roller

- Vad anser du att din roll som skolbibliotekarie är?
- Vad anser du att lärarens roll är?
- Hur upplever du att era roller skiljer sig ifrån varandra?
- Anser du det viktigt att skilja era roller ifrån varandra?
- Upplever du att det är du som skolbibliotekarie som får ta på dig en lärarroll?
- Följdfråga: Kan du utveckla det?

Tema: Samverkan

- Kan du berätta för mig hur du och dina lärarkollegor allmänt arbetar med samverkan
- Hur upplever du att samverkan fungerar med lärare på din arbetsplats?
- Följdfråga: Kan du utveckla?
- Vad ser du för nytta med samverkan?
- Vilka problem och hinder kan uppstå i samverkan?
- Anser du att biblioteksstudenter ska förberedas för samverkan med lärare redan under utbildningen?
- Tror du att samverkan bidrar till utveckling hos eleverna?
- I så fall, inom vilka områden?
- Kan du berätta lite för mig om projekt X?
- Vilken roll upplevde du att du hade i projektet?
- Vilken roll hade läraren/lärarna?
- Hur skiljde sig era roller ifrån varandra?
- Vilken roll hade du i planeringsarbetet av projektet?
- Vilken roll hade du i genomförandet av projektet?
- Vilken roll hade du i utvärderingen av projektet?
- Vad hade du för förväntningar på projektet?
- Skiljer sig samverkan i projekt från den allmänna samverkan?
- I så fall, hur?

Tema: Professionsstatus

- Vad anser du bibliotekariens specialkompetens vara?
- Vad anser du lärarens specialkompetens vara?
- Anser du att dina kollegor och överordnade har kunskap om din specialkompetens?
- Upplever du det som viktigt att hävda din specialkompetens inför dina kollegor och överordnade?

Tema: Utveckling av styrdokument

- Deltar du i planering av verksamhetsplaner?
- I så fall, hur?

Bilaga B Intervjumall lärare

Tema: Roller

- Vad anser du att din roll som lärare är?
- Vad anser du skolbibliotekariens roll vara?
- Hur upplever du att era roller skiljer sig ifrån varandra?
- Anser du det viktigt att skilja era roller ifrån varandra?

Tema: Samverkan

- Kan du berätta för mig hur du och dina skolbibliotekskollegor allmänt arbetar med samverkan?
- Hur upplever du att samverkan fungerar med skolbibliotekarier på din arbetsplats?
- Följdfråga: Kan du utveckla?
- Vad ser du för nytta med samverkan?
- Vilka problem och hinder kan uppstå i samverkan?
- Anser du att biblioteksstudenter ska förberedas för samverkan med skolbibliotekarier redan under utbildningen?
- Tror du att samverkan bidrar till utveckling hos eleverna?
- I så fall, inom vilka områden?
- Kan du berätta för mig om projekt X?
- Vilken roll upplevde du att du hade i projektet?
- Vilken roll hade skolbibliotekarien?
- Hur skiljde sig era roller ifrån varandra?
- Vilken roll hade du i planeringsarbetet av projektet?
- Vilken roll hade du i genomförandet av projektet?
- Vilken roll hade du i utvärderingen av projektet?
- Vad hade du för förväntningar på projektet?
- Skiljer sig samverkan i projekt från den allmänna samverkan?
- I så fall, hur?

Tema: Professionsstatus

- Vad anser du att lärarens specialkompetens vara?
- Vad anser du skolbibliotekariens specialkompetens vara?
- Anser du att dina kollegor och överordnade har kunskap om din specialkompetens?
- Upplever du det som viktigt att hävda din specialkompetens inför dina kollegor och överordnade?

Tema: Utveckling av styrdokument

- Hur deltar du i planering av verksamhetsplaner?

